

Vi Mänskor^{50 år}

Nummer 4-97, 40:-, Tidningen med ett radikalt kvinnoperspektiv

Modiga kvinnor

Dessutom:

Om böcker, Tävling,
K-märkt, Recept

FRAMSIDAN OCH BAKSIDAN AV ATT LYFTA FRAM KVINNOR

Det här numret av Vi Mänkor har arbetsnamnet Starka kvinnor. Vi hade ett behov av att lyfta fram en del kvinnor som exempel, det kan vi aldrig få för mycket av. Men det är tråkigt att det ska behövas.

Än så länge är det fortfarande lätt att kvinnor hamnar på undantag eller blir solitärer. Handlar det om teknik eller pengar blir det väldigt lätt pojkarnas lekstuga. Det kom jag att tänka på härom kvällen när jag såg Skytte på TV. Han hade bjudit in en kvinna och två män till studion för att diskutera pengar, rikedom och aktier. Och som alltid vill Skytte diskutera manligt och kvinnligt och olikheterna däremellan. (För han framhåller ju gärna olikheterna.)

Nu visade det sig att kvinnan inte passade in speciellt bra i det förväntade kvinnliga mönstret. Hon talade om sin tävlingsvilja, spänningen och hur hon tyckte om att följa med i vad som hände och liksom "jobba" med sina aktier. Detta lämnade han okommenterat, medan männen sa någonting som stämde bättre med mallen. (Vilken tur!)

Men snacka om lekstuga! De pratade om aktier precis som om det gällde Bingolotto... (Kanske Börsen och Bingolotto borde slås ihop förresten...)

Det här med talet om manligt och kvinnligt har gått till överdrift, tycker jag. Kanske är det det pris vi får betala för att lyfta fram kvinnor.

Några som har lyft fram kvinnor på ett betydande sätt är alla de kvinnor som arbetat med det stora verket Nordisk kvinnolitteraturhistoria. Det fjärde bandet som behandlar vår samtid utkom under Bok- och biblioteksmässan i Göteborg. Förutom att alla banden är spännande läsning har man gjort framtiden en tjänst. Aldrig mer kommer man att kunna skriva en litteraturhistoria utan att ta med kvinnorna, aldrig mer kan man skylla på att det inte finns något skrivet om dem – det går inte längre att hoppa över de kvinnliga författarna eller bara plocka ut några solitärer som t.ex. Selma Lagerlöf. Nu finns de här allihop!

På seminariet under Bokmässan ställde sig den danska redaktören Elisabeth Möller-Jensen frågan om det var nödvändigt med en kvinnolitteraturhistoria. Hon tittade på de danska författare som hade debuterat från 60-talet fram till i dag. Av dessa var ett trettiotal författare värdiga att bli omnämnda i Gyldendals litteraturhistoria, av dessa i sin tur var två kvinnor!

– Det går inte av sig själv att få med kvinnor, avslutade hon.

Lisbeth Larsson, den svenska redaktören för boken höll med:

– Den manliga litteraturhistorien är impregnerad mot kvinnor. Den är gjord så att den avstöter kvinnor. Det går inte bara att lyfta in kvinnorna, utan vi måste hitta ett nytt sätt att skriva och frigöra oss från de litteraturhistoriska begreppen. Varje genre har sin egen formel.

Lisbeth Larsson sa vidare att de kvinnliga författarna berättar om kvinnoliv, så lika och olika, att de blir som en massiv kör av röster.

Det ger en fantastisk bild, tycker jag. Här sjunger vi i olika tonarter allihop, lika och olika, ljusa och mörka röster. Variationerna är oändliga!

Därför känns det egentligen så futtigt att prata om manligt och kvinnligt och få oss att passa in under dessa epitet. Det måste väl vara fler än jag som har svårt att känna igen sig. Begreppen räcker liksom inte till!

Lotta Wide

Omslagsbild:

H Zehavat

Baksidan:

Anita Andersson

Vi Mänkor är partipolitiskt obunden och ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund med 4 nummer per år.

För åsikter som framförs i artiklarna svarar respektive författare.

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera inkommet material och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031 - 42 28 94
Fax: 031 - 14 40 28
E-mail: lotta.wide@natverkstan.net

Ansvarig utgivare:

Aase Bang

Redaktör:

Lotta Wide

Redaktionskommitté:

Gunnel Atlestam, Aase Bang,
Madeleine Bergmark, Erni Friholt,
Zaida Hagman, Saida Malkoc-Trnka,
Marianne Lindström, Birgitta Nilsson,
Lotta Wide

Layout:

Lotta Wide

Prenumeration:

4 nr/år 150 kr
Gåvoprenumeration 150 kr
Stödprenumeration 200 kr
Donationer och gåvor
Postgiro: 90 24 - 1

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag, men kan tyvärr inte betala några arvoden.

Nästa nummer utkommer:

8 mars

Manusstopp:

20 januari

Tryck:

Länstryckeriet i Göteborg

Innehåll:

Vi Mänkor jubilerar Aase Bang	4
Kvinnor med mod och höga ideal Gunnel Atlestam	6
Mord var orsak till Peace People Gunnel Atlestam	8
Jody Williams påverkar världspolitiken Charlotte Svärdström	9
Motala-skandalen: Annika Dahlström hoppar av som kommunalråd Maj-Britt Björlund	11
Hulda Flood – en bortglömd pionjär i seklets början Marianne Swedmark	12
La Pasionara möttes med en storm av glädje Ur <i>Spansk sommar</i> av Nordahl Grieg	14
"Facket har varit mitt universitet" Aase Bang	16
Anna-Leena flyttar till Ubbhult Anna-Leena Kuronen	18
Tuffa brudar i hårdkokt förpackning Aase Bang	20
Ingen lyssnade på hemvårdarna Charlotte Svärdström	22
Kvinnofrid – samhället börjar ta ansvar mot våldet Anita Andersson-Stenfors	24
En värld där alla vinner Eva Wikman	26
Allt är möjligt! Birgitta Nilsson	27
Fredskonferens eller efterkrigssjukdom? Emilia Fogelklou Norlind	28
Konstnärsporrättet – Maj Arnell Lena Boëthius	30
Natt över Nordstan Ada Fox	32
Sju argument mot bestrålning av livsmedel Charly Hultén	34
Tankar kring en demonstration Gunnel Atlestam	35
Tävling: Starka kvinnor i litteraturen	36
Serie: K-märkt Cecilia Häggström	36
Om böcker	37
Recept: Årets stora mathelg Gunnel Wide	40
SKV-sidor	41

Vi Mänskor jubilerar

Tidningens jubileum har firats både i Göteborg och Stockholm under hösten. I Göteborg var det fest för medarbetarna, där Barbro Fridén spelade dragspel och ledde allsången. SKV i Stockholm hade bjudit in prenumeranterna. Där berättade Gunnel Granlid och Agneta Norberg glimtar ur tidningens historia och Stina Bengts sjöng. Båda festerna var lyckade! Nedan följer Aase Bangs jubileumstal.

Det var en gång en politiskt radikal veckotidning som hette Tidevarvet, som utgavs under åren 1923-1936. Upplagan var som mest 10.000 ex. Läkaren Ada Nilsson var ansvarig utgivare och redaktionen låg vägg i vägg med Adas lägenhet på Triewalds gränd i Gamla stan. När tidningen till sist tvingades lägga ned, lär det ha varit för att Ada Nilssons ekonomi inte längre orkade med utgivningen.

De som utgav Tidevarvet var i stort sett samma personer som satt i styrelsen för Frisinnade kvinnors riksförbund (som 1931 bytte namn till Svenska Kvinnors Vänsterförbund).

Elin Wägner var redaktör under fem år på 20-talet. För att visa vad Tidevarvet stod för, kan jag nämna några tillfälliga rubriker:

– "Om preventivlagens bortskaffande och straffpåföljd för fosterfördrivning", "Vad är modern krigsföring?", "Är arbetslösheten endast av ondo?", "Vågar vi arbeta för kvinnans likställighet?", "Kvinnornas vapenlösa uppror mot

kriget", "Revolutionen i Spanien, en strid om jorden", "Förbättrad mödra- och barnavård".

"Bankernas hotande diktatur"

Tidevarvet kritiserade Hitler redan 1933. Tidningen fascinerades av Sovjet och det nya samhälle som de tyckte växte fram där. Och onekligen är det intressant när Elisabeth Tamm, godsägaren på Fogelstad, 1929 under rubriken 'Diktatur' skriver: "När det talas så vackert och

fosterländskt om borgerlig samling för att bryta den socialdemokratiska eller – som det numera heter – den kommunistiska majoriteten, låt oss komma ihåg, att en ännu större fara än den kommunistiska ligger i bankernas hotande diktatur."

Sen saknade SKV en egen tidning i 11 år, och saknaden var säkert stor. Det var ju ödesdigra år, i Sverige och i världen.

När andra världskriget äntligen slutade, anslöt sig som bekant SKV till KDV, Kvinnornas Demokratiska Världsförbund och man beslöt att starta en tidning igen. Det första året hette den Vi kvinnor i demokratiskt världsförbund.

Fortfarande var fredsfrågan den allra viktigaste. Kvinnorna runt tidningen, Elisabeth Tamm, Honorine Hermelin, Andrea Andrén och de andra, var övertygade om att kvinnornas samarbete över gränserna var viktigt för att säkra freden. Det var ju helt i SKVs radikalpacifistiska anda, som det tidigare hade kommit till uttryck i Tidevarvet, och detta gränslösa samarbete var ju också orsaken till att franska motståndskvinnor bildade KDV.

Men vi fick snart nog ett kallt krig i Europa, och Sverige valde sida i detta krig. SKV betecknades som kommunistisk täckorganisation, socialdemokratiska kvinnor tvingades lämna SKV. Vi kvinnor skrev ofta för döva öron, till exempel när läkaren Andrea Andreen deltog i en internationell delegation till Korea. Hon såg med egna ögon att amerikanerna använde biologisk krigsföring mot civilbefolkningen, och skrev om det i tidningen, men ingen trodde på henne. Det var först under Vietnamkriget som bruket av biologiska vapen blev allmänt känt.

Gamla nummer skrämmande aktuella

Men Vi kvinnor täckte många områden, och jämställdhetsfrågorna var hela tiden i fokus. Det hade varit roligt om vi i dag hade kunnat se tillbaka med ett nostalgiskt leende: "Tänk att man den gången för femtio år sedan inte hade kommit längre än att man var tvungen att kräva lika lön för samma arbete, kortare arbetsdag, att få vara med där besluten fattas. Tänk att man var tvungen att skriva i tidningen om vikten av bra barnomsorg!"

Men tyvärr är de första årgångarna av Vi kvinnor fortfarande skrämmande aktuella. Man måste undra varför det tar så lång tid att uppnå jämställdhet i ett upplöst samhälle!

Vi kvinnor såldes av medlemmarna. Varje vecka travade SKVare runt i bostadsområdena och sålde sin tidning.

Andrea
Andreen såg
att
amerikanerna
använde
biologisk
krigföring

I Karlstadsavdelningens protokoll står det t ex:

Den 11 mars 1958: "Rapporterades om att avd. lyckades höja sin prenumerantsiffra från 23 ex till 32 prenumeranter, vilket får anses som bra resultat."

Den 19/4 1958: "Nr 2 av Vi kvinnor var slutsålda, men av nr 3 fanns 35 st kvar, som vi beslutade gå ut och sälja den 24 april på Herrhagen, om det då blev några kvar skulle vi försöka sälja dom på 1 maj på torget."

Men mot slutet av 60-talet verkade det som om det var ute med kvinnofrågor. Kanske tyckte man att vi hade nått så långt med jämställdheten att det bara var "några frågor kvar", som de sjöng i Jösses flickor. Därför bytte tidningen namn till Vi Mänkor.

Nya kvinnorörelsen växte fram

Det var mycket dåligt taimat. Strax efteråt bildade åtta unga kvinnor Grupp 8. Flera av dem var med i SKV, nu ville de hellre vara en del av den nya kvinnorörelsen som växte fram i hela västvärlden. Det var förresten ett nära samarbete mellan den gamla och den nya organisationen. Grupp 8 presenterades i Vi Mänkor, man ordnade gemensamt de stora demonstrationerna på 8 mars och utgav under några år gemensamt 1 maj-böckerna Kvinnobilder. Kvinnofrågorna ställdes åter i fokus.

Och Vi Mänkor kämpade på. Valborg Svensson var redaktör – det var hon som myntade uttrycket "Jösses flickor". Tidningen var innehållsmässigt mycket bra, men kanske gav den ett lite präktigt intryck, med våra ögon sett.

Det blev ett verkligt lyft för tidningen när Louise Waldén blev redaktör. Hon hade, vad jag minns, arbetat på bokhandelns tidning. Tillsammans med Bodil Östergaard gjorde hon Vi Mänkor till en aktuell debattidning, spännande och läsvärd, med författarnamn som Gunilla Myrberg, Suzanne Osten, Harriet Clayhills, Eva Moberg, Anna-Lisa Bäckman, Gunnel Granlid och många fler.

Efter Louise har vi haft flera redaktörer, som på olika sätt satte sin prägel på tidningen. Vi blev inte så glada när Tjia Torpe tog med sig vårt prenumerantregister till Liv och spridde rykten om att Vi Mänkor skulle läggas ned. Men Vi Mänkor lever bevisligen fortfarande. Trägen vinner, heter det ju, och vi är glada och tacksamma över att Pia Axelsson, Monica Dalin, Ingela Lundholm, Marie-Louise Carlberg och de senaste åren Gunnel Atlestam och Lotta Wide har lagt ned så mycket arbete på tidningen.

Fortfarande är fred, jämställdhet och internationell

solidaritet honnörssord. Vi Mänkor är unik, den enda kvinnotidningen med ett radikalt perspektiv nu när Kvinnobulletinen tyvärr har lagts ned. Bang riktar sig till unga intellektuella kvinnor, och Hertha till medelålders borgerliga damer.

"Inte mistat sin sälta"

Hur ska det gå med Vi Mänkor de nästa femtio åren?

Ekonomi är eländig, men det har den alltid varit. En uppvaktning hos Kulturrådet nyligen gav inte stort hopp om ökade bidrag under åren som kommer. Det krävs därför stora insatser av oss alla för att skaffa fler prenumeranter.

Hagar Olsson skrev 1932 följande rader om Tidevarvet:

"Det finns här och där enstaka oberoende tidningar, ofta oanseliga till sitt yttre, men starka av sin inre kraft – ärliga och orädda, byggande sin frihet på sammanhållning och offervilja hos den grupp som står bakom den. De representerar det salt som inte mistat sin sälta och friskhet under kompromissande och köpslående.

En slik tidning är Tidevarvet. Den försvarar tappert en hårt beträngd position: människovärdets."

I den andan kommer vi att fortsätta arbetet med Vi Mänkor.

Namnbytet
från
Vi Kvinnor
till
Vi Mänkor
var dåligt
taimat

Aase Bang

Kvinnor med mod och höga ideal

"I kampen för fred och försoning behöver vi förebilder som kan symbolisera vår kamp och ge oss kraft...", sa professor Francis Sejersted, ordförande i den norska nobelkommittén när han presenterade fredspristagarinnan Aung San Suu Kyi 1991.

Under de 97 år som Nobels fredspris har delats ut har det tio gånger getts till kvinnor – ibland delat med en man.

Att inte fler kvinnor fått priset beror, inte på att fler förebilder saknas, utan på den kommitté som utser pristagarna. Först 1948 fick den t.ex. sin första kvinnlig medlem. Men det lär finnas kvinnor, hustrur och mödrar, bakom många fler pris även om det är män som fått dem.

Linus Pauling som fick priset 1962 sa t.ex. att han borde ha fått dela det med sin hustru för det var hon som drog in honom i fredsarbetet och hela tiden arbetat tillsammans med honom. Han är bara ett av många exempel.

De kvinnor som har fått priset är kvinnor med höga humanistiska ideal, villiga att arbeta och offra mycket och med övertygelse om att de ska lyckas, trots många motgångar – kvinnor som inte ger upp.

Fredspriset till Alfred Nobels minne delades ut första gången 1901.

Det gick fem år.

1905 Bertha von Suttner

I sitt testament hade Alfred Nobel tydligt uttalat att Berta von Suttner, författare och föreläsare från Österrike, skulle få fredspriset men det dröjde fem år innan hon slutligen fick det för sin kamp inom den internationella fredsrörelsen. Hennes roman *Ned med vapnen* hade stor betydelse för rörelsen.

Sedan gick det 26 år.

1931 Jane Addams

Jane Addams, socialarbetare från USA, arbetade aktivt för att stoppa första världskriget. Hon var en av initiativtagarna till *Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet* och blev dess första ordförande 1919. Jane Addams är också känd för att hon redan 1889 bildade

Hull House i Chicago, ett hjälpcentrum för invandrare. Sedan gick det 15 år.

1946 Emily Greene Balch

Den amerikanska nationalekonomen Emily Greene Balch blev avskedad från universitetet där hon arbetade på grund av sin pacifistiska hållning och aktiva deltagande i kampen för att få slut på första världskriget.

I stället började hon då arbeta inom Internationella förbundet för fred och frihet, som hon var med och startade tillsammans med Jane Addams. Hon var bl.a. under en tid dess generalsekreterare med placering i Geneve. Emily Greene Balch arbetade också inom Nationernas Förbund. Inom nationalekonomin är hon känd för sin forskning om slavhandeln till USA.

Sedan gick det 20 år.

1976 Betty Williams och Mairead Corrigan

Betty Williams och Mairead Corrigan grundare av Northern Ireland Peace Movement (som senare har bytt namn till Community of Peace People). De fick priset för att de visat hur "vanliga människor" kan gör för att arbeta för fred.

Sedan gick det tre år.

1979 Moder Teresa

Moder Teresa, som nyligen avled, fick fredspriset för sin kamp mot fattigdomen och den inspiration för detta arbete som hon gett till andra. Moder Teresa, som växte upp i Albanien, bestämde sig redan som 12-åring för att arbeta för de fattiga. Hon valde att arbeta i Indien och gick då i kloster för att på så sätt bli lärare på en flickskola i Calcutta. Efter 16 år började hon arbeta bland de fattiga i slummen och startade Missionaries of Charity för att hjälpa de allra fattigaste. Organisationen har sedan spritt sig över världen.

Nobelkommitténs ordförande professor John Sanness sa i sitt tal vid utnämningen av Moder Teresa att hon arbetar för fred på det mest fundamentala sättet genom att hon befäster människovärdets okränkbarhet.

Sedan gick det åter igen tre år.

1982 Alva Myrdal

Alva Myrdal, diplomat och socialdemokratisk politiker. Hon fick priset till stor del för de insatser för nedrustning som hon gjort som svensk chefsdelegat vid FN:s nedrustningskonferenser i Geneve 1962 till 1973 och för

böcker och artiklar om nedrustning och andra social-politiska frågor. Nobelkommittén motiverade också sin utnämning med hennes arbete för välfärdsstaten och jämställdhet.

Alva Myrdal var FN:s första kvinnliga avdelningschef. Hon utsågs till chef för avdelningen för sociala frågor 1949. Nobelkommitténs ordförande sa angående utnämningen av Alva Myrdal att man ville ge priset till någon som inte bara nöjer sig med att skapa uppmärksamhet kring vad som sker utan också satsar sin energi och kunskap på att göra förändringar.

Sedan gick det nio år.

1991 Aung San Suu Kyi

Aung San Suu Kyi kunde själv inte motta priset då hon hölls i husarrest av militärregimen i Burma.

Aung San Suu Kyi är dotter till Aung San som var ledare för Burmas självständighetsrörelse. (Fram till 1948 var Burma koloniserat av Storbritannien.) Hennes far mördades 1947.

När Aung San Suu Kyi, efter att ha bott utomlands i många år, återvände till Burma för att hjälpa sin sjuka mor kunde hon inte stillatigande se hur oppositionen i landet behandlades och ställde därför upp vid allmänna val i det enda oppositionsparti som tilläts. Men Aung San Suu Kyis kampanj var så framgångsrik att hon sattes i husarrest redan före valet. Partiet vann valet och många av dess ledare fängslades.

Aung San Suu Kyi har trots detta inte tystnat. Till NGO-konferensen i Beijing hade hon t.ex. talat in ett band som spelades upp via högtalare på området. Att inte vara rädd är bästa svaret på regeringsmaktens våld, säger hon.

"Hennes mod och höga ideal lockar fram det bästa i oss" sa nobelkommitténs ordförande vid prisutdelningen. Hennes man och två söner var närvarande. Närvarande var också den bok med artiklar *Frihet utan rädsla* som hon skrivit och hennes man gett ut.

Och sedan blev det 1992

1992 Rigoberta Menchú

Rigoberta Menchú fick fredspriset för sin icke-våldskamp för social rättvisa och speciellt kampen för ursprungsbefolkningens rättigheter. Hon är Mayaindian från Guatemala.

Vid utnämningen sa nobelkommitténs ordförande: "även i de mest brutala situationer måste man behålla sin tro på att alla människor har mänskliga känslor. Rigoberta

Alva Myrdal fick priset till stor del för insatser för nedrustning och arbete för välfärdsstaten och jämställdhet.

Menchú Tum har bevarat denna tron." Rigoberta Menchús mor och far och bröder mördades av soldater för att fadern protesterat mot en landägare. Hennes två systrar valde att arbeta inom gerilla. Hennes livshistoria finns i boken Jag, Rigoberta Menchú, En indian kvinna i Guatemala.

Och sedan gick det fem år.

1997 Jody Williams

Jody Williams började den kampanj mot personminor som bara på några år har fått stor genomslagskraft. Innan nyår kommer många av världens stater att skriv på ett förbud mot personminor, dock inte USA – Jody Williams hemland. Hälften av prissumman går till henne själv och hälften till organisationen International Campaign to Ban Landmines (ICBL) som hon är ledare för.

Gunnel Atlestam

BILD: FLT-PICA

Mairead Corrigan (till vänster) och (Betty Williams) till höger 1976, tillsammans startade de fredsmarscher i Belfast.

Mord var orsak till Peace People

Det var på en begravningen de beslutade att tillsammans göra något mot det meningslösa våldet i Nordirland – Mairead Corrigan och Betty Williams som fick Nobels fredspris 1976. Begravningen av tre barn, som den 10 augusti 1976, dödade av en "herrelös" bil. Brittiska soldater hade skjutit föraren, en IRA-soldat, till döds. Betty Williams var vittne till denna fruktansvärda händelse och Mairead Corrigan var moster till barnen.

Tillsammans med Ciaran McKeown bildade de organisationen Women for peace (Kvinnor för fred) som sedan bytte namn till Peace People (Fredsmänniskor). De startade fredsmarscher som pågick varje söndag i många månader. Tiotusentals människor i Belfast marscherade varje vecka genom katolska och protestantiska områden också genom vissa som de var avrådda från att närma sig, det skulle vara alltför farligt. De blev erbjudna polisskydd, men svarade att de ville leva liv där beväpnat skydd inte behövs.

Maired, född 1944, har växt upp i ett katolskt hem. Gått i katolsk skola tills hon var 14, sedan hade föräldrarna inte längre råd att betala skolavgiften. Maireads far var fönsterputsare och hennes mor hemmafru. Självt fick hon arbete som stenograf, men arbetade också som frivillig inom katolska kyrkans hjälpverksamhet.

Bettys mor var katolik medan hennes far var protestant. Hennes mor var hemmafru, hennes far slaktare. Även Betty gick i katolsk skola. När hon var 13 år, 1956, drabbades hennes mor av en hjärnblödning och Betty tog på sig rollen att uppfostra sin yngre syster. Senare utbildade hon sig till sekreterare.

Våldet minskade med 70%

De första åren som Peace People existerade minskade våldet med 70% på Nordirland. Mairead och Betty fick uppmärksamhet och erkännande för folkets fredliga kamp genom fler utmärkelser såsom det tyska priset Carl von Ossietzky's medalj, hedersdoktorer i juridik vid Yale Universitetet i USA, norska folkets fredspris på våren 1976 och på hösten 1976 Nobels fredspris.

"Williams och Corrigan har visat oss vad vanliga människor kan göra för att åstadkomma fred. De hade modet att ta det första steget (...) deras modiga, osjälviska kamp som blivit en inspirationskälla för tusentals människor har tänt ett ljus i mörkret", sa vice ordförande i Nobelkommittén Egil Aarvik vid prisceremonin i Norge.

1978 lämnade både Mairead och Betty Peace People. Betty flyttade till USA där hon är universitetslärare och en mycket eftertraktad föreläsare i fredsfrågor.

Maired Corrigan's avhopp från Peace People var kortvarigt hon arbetar nu mycket aktivt inom rörelsen och även internationellt. Till exempel arbetar hon för självständighetsrörelsen på Östtimor, bl.a. föreslog hon att biskop Carlos Belo från Östtimor skulle få Nobels fredspris, vilket han också fick. Hon är en anlitad och eftersökt föreläsare över hela världen. Hon heter numera

Jody Williams påverkar världspolitiken

Inte en dag av fred har världen sett sedan andra världskriget och vapenindustrin fortsätter att arbeta för högtryck. Den ledande stormakten USA spelar rollen som världspolis för att bevaka sina ekonomiska och politiska intressen.

Desto större är glädjen över att norska Nobelkommittén tilldelat årets fredspris till Jody Williams som protesterar mot USA.

Jody Williams som på 80-talet bodde i Nicaragua betecknar Clinton som "huvudhinder" i fälttåget fördröjandet av landminor som placerats främst i den tredje världens länder.

– Nu ska jag ringa till Bill Clinton, var hennes kommentar till beskedet att den norska Nobelkommittén låtit henne och Internationella kampanjen mot landminor (ICBL) dela på 1997 års fredspris på vardera 7,5 miljoner

norska kronor.

– Jag har aldrig sett en person som så totalt gått upp i sitt arbete. Jody Williams har varit spindeln i nätet sedan starten och har byggt upp hela kampanjen, säger Carl von Essen på Svenska Rädda Barnen en av elva organisationer fast knutna till ICBL.

Som statsvetare har Jody Williams främst engagerat sig i USA:s relationer till Centralamerika. För sex år sedan värvades hon av de amerikanska Vietnam-veteranernas organisation VVAF som förberedde ett upprop mot landminor. Dessa slår lika hårt mot soldater som oskyldiga civila och dödar idag tiotusentals människor långt efter att de utlösande konflikterna bilagts.

Fantastisk organisationsförmåga

Jody Williams beskrivs som en jordnära, humoristisk och opretentiös kvinna med en fantastisk organisationsförmåga.

I sin lobbyverksamhet där Jody Williams bland andra vunnit franske presidenten Jacques Chirac, prinsessan Diana, Kanadas och Norges regeringar har hennes blickar

FORTS PÅ NÄSTA SIDA

Mairead Maguire sedan hon gift sig med sin systers man. Systemen blev djupt deprimerad efter sina barns död och begick flera år senare självmord.

Åland som förebild

Peace People arbetar mycket med ungdomar och har Åland som en av sina förebilder. En ö med stora mått av självstyre och utan militär. De driver också kampanjer mot Shells behandling av folket och naturen i Nigeria, bojkott mot Nestle, kampanj för en kärvapenfri värld.

Både Betty och Mairead arbetar alltså mycket aktivt för fred och solidaritet och jämlikhet – inte bara på Nordirland utan i hela världen. Allting hänger ihop.

Den som vill läsa mer om Williams och Maguire kan tyvärr inte gå till Nationalencyklopedin – där finns de inte med, annat än under uppräknings av fredspris-tagare. Men på internet kan man under adressen <http://theodore-sturgeon.mit.edu:8001/peacejam/betty/interview.html> hitta intressanta intervjuer med dem från 1995.

Peace People hittar man under adressen: <http://www.globalgateway.com/peacepeople/campaigns.htm>

Den som vill läsa om bakgrunden till konflikten på Nordirland kan läsa Vi Mänskor nr 3-95.

Gunnel Atlestad

McALSEE VILL VARA BROBYGGARE

MELLAN OLIKA INTRESSEGRUPPER

Mary McAldsee från Nordirland har blivit vald till Irlands nya president. Av kandidaterna var fyra kvinnor och en man. Mary var de regerande partiernas, konservativa och centerpartiets, kandidat.

Mary är katolik och hon är uppvuxen och bofast i Belfast. Enligt irländsk lag har den som är bosatt på Nordirland möjlighet att kandidera i alla val inom Irländska republiken eftersom man anser att hela ön ska ingå i den.

Mary som nu kommer att flytta till Republiken Irland har sagt att hon vill vara en brobyggare mellan olika intressegrupper i de nordirländska fredsförhandlingarna.

BILD: FLT-PICA

Det är lite av 60- och 70-talens vänstersvingar över Jody Williams, tycker Charlotte Svärdröm.

En kvinna som vill bli som en man har inga ambitioner.

Text på en bildekal som Desmond Tutus fru sett och berättat för Betty Williams

Glöm inte Aung San Suu Kyi, hon är kvinnan som är Nelson Mandela i den kvinnliga världen.

Betty Williams i ett tal vid en NGO-konferens inom FN

FORTS FRÅN FÖREGÅENDE SIDA

riktats mot USA:s utrikespolitik och de krig som startades av Reagan och Bush.

– USA tror sig kunna fortsätta kalla krigets diplomati, säger Jody Williams som också fått Boris Jeltsin att lova skriva på den internationella minkonvention som ska undertecknas i Ottawa i december.

47-åriga Jody Williams är en kvinna med huvudet på skaft. Hon bor med maken Charles och hästen Frank utanför staden Putney, Vermont i USA.

– Williams har startat en process som fört kampanjen mot landminor mot konkreta resultat, heter det i den norska Nobelkommitténs prismotivering.

– Detta är ett konkret exempel på att världspolitik går att påverka och att ett folkligt engagemang lönar sig, säger Magnus Jiborn, ordförande i Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

USA, Israel, Kina och Indien hör till de länder som fortfarande är negativa till ett totalförbud mot landminor. Men i Kambodja där 40.000 människor skadats eller dött av landminor hälsades priset med jubel.

Också i Nicaragua, Irak, Moçambique och Somalia utgör landminor ett dagligt hot för befolkningen.

Kräver totalförbud mot personminor

ICBL:s tre huvudkrav är totalförbud mot personminor, upprättandet av en internationell fond för minröjning och krav på att minfabrikanterna ska bidra ekonomiskt till denna fond.

Avtalet förpliktigar underskrivarna att förstöra sina lager av landminor, behandla offer, samt hjälpa u-länderna att röja minorna. Enligt Norsk Folkehjelp kostar detta 33 miljarder dollar och kan ta hundratals år om inte en ny teknik utvecklas för ändamålet.

1899 förbjöds dunderkuler. 1925 förbjöds kemisk och biologisk krigföring. Fortfarande dör människor av minor som lades ut under andra världskriget. Dagens plastminor har ännu längre hållbarhet. Om krigets fasor påminns vi ständigt.

Jody Williams har pekat på USA:s ansvar i Centralamerika.

Via våra medier blir vi också uppmärksammade på folkens kamp i Palestina och Västsahara, och Kuba känner sig hotat av USA:s handelsblockad.

Det är lite av 60- och 70-talens vänstersvingar över Jody Williams. Därför kan jag bara gratulera henne till Nobels fredspris.

Charlotte Svärdröm

Annika Dahlström hoppar av som kommunalråd

En period räcker för det socialdemokratiska kommunalrådet Annika Dahlström i Motala. Vid valet 1998 ställer hon inte upp. – Jag är trött på kommunalpolitik. Efter 20 år i politiken så tycker jag inte att det ger mig det jag vill längre, säger hon.

Annika Dahlström har varit politiskt aktiv sedan 1978. Början var i den socialdemokratiska kvinnoklubben och där hon också är ordförande i en av de tre klubbarna i Motala.

Skolstyrelsen, fullmäktige och kommundelsnämnden har varit hennes områden och 1995 övertog hon den ena kommunalrådsposten i Motala efter att stora delar av den politiska ledningen inom hennes parti fick avgå.

– Det har alltid varit ett "grabbgäng" inom politiken här i Motala och inte minst gäller det inom mitt parti. Några kvinnor har inte funnits i den innersta kretsen. Det var faktiskt första gången när jag blev kommunalråd, säger Annika.

Överhuvudtaget är det en manlig kultur i maktens boningar i vårt land, menar hon.

– Men det är inte svårare för oss tjejer här i Motala än på andra ställen och det finns heller inga kvinnor på den borgerliga sidan inom kommunstyrelsen. Där har man bytt ut samtliga kvinnor eftersom de hoppat av.

Hur mycket har den s.k. Motalaskandalen påverkat ditt beslut att inte ställa upp vid nästa val? – Jag hade nog slutat ändå, utan någon skandal. Det är inte som tidigare att arbeta politiskt och jag känner att jag vill göra lite andra saker.

Men Annika tänker ändå inte lämna det politiska arbetet helt. Nu vill hon ägna sig åt det inre partiarbetet och inte minst tänker hon vara en "stötta" för andra kvinnor, säger hon.

– Vi startade efter sommaren en kvinnogrupp bland oss aktiva politiker där meningen är att vi ska stödja varandra och de nya som blir invalda i olika nämnder och styrelser.

Tanken är att vi ska träffas för att "svära ihop oss" när vi känner oss överkörda av männen. Men samtidigt får vi inte glömma att även män som är nya i politiken behöver stöd.

Det är den breda basen inom det socialdemokratiska partiet som saknas, menar Annika Dahlström.

– Det är svårt för oss superaktiva kvinnor att hinna med att bara sitta ner och prata med varandra. Politiken kräver så mycket. Men vi behöver lära känna varandra bättre och det är ju inte bra när någon som är aktiv i partiet hälsar på en ute på stan och man inte känner den personen.

Hur ska det socialdemokratiska partiet i Motala kunna komma igen efter skandalen?

– Vi kommer igen, men det gör sig naturligtvis inte själv och därför är det viktigt att vi går samman och skapar en bred bas i partiet. Men jag har märkt att SSU börjat aktivera sig och det är där vi får de nya medlemmarna inom partiet, säger Annika som trots allt är hoppfull när det gäller demokratis framtid.

– Det blir säkert en svacka några år, men jag tror inte de unga kommer att acceptera de villkor som gäller inom politiken i dag.

Annika pekar också på att de socialdemokratiska kvinnorna inom regeringen fått ta emot mycket stryk den senaste tiden.

– Det har blåst rejält kring några av våra kvinnliga ministrar och det är så typiskt att stödet från det egna partiet uteblir och jag tror inte att kvinnor accepterar det. Kvinnorna väljer då att lämna sina uppdrag och de kräver heller inga reträttplatser. För männen tror jag att uppdraget är mer prestigeladdat och klarar de inte sitt uppdrag väljer de i stället att avgå i det tysta, säger Annika Dahlström.

Maj-Britt Björlund

Annika Dahlström

TRYCKFELSNISSE HAR VARIT FRAMME

Det är skillnad mellan *ekonomisk* och *ekonomistisk*: Ordet *ekonomisk* betecknar något som har med ekonomi i allmänhet att göra, ibland betyder det att vara sparsam, *ekonomistisk* är det samhälle eller den person som sätter ekonomin före allt annat.

Det var detta som åsyftades i artikeln "Sida varnar för överdrivna förväntningar" i Vi Mänkor 3/97, sid 11. Så ska det heta: "Nå, vilka mirakel ska nu jämställdhetsmålet uträtta i denna ekonomistiska verklighet?" Det blir skillnad, eller hur?

EF

Hulda Flood

– EN BORTGLÖMD PIONJÄR I SEKLETS BÖRJAN

Hulda Flood var en tid socialdemokraternas partisekreterare, men hennes åsikter var alltför radikala för hennes motståndare inom partiet. Marianne Swedmark upptäckte henne i Arbetarrörelsens arkiv och fann att hon varit en av de betydelsefulla krafterna bakom den svenska kvinnorörelsen.

Vid seklets början framstod arbetarkvinnorna som en stor tyst grupp, ofta helt nedtyngda av arbete, barnafödande och fattigdom. De hade inte kunnat få den utbildning och de kunskaper som krävs för ett samhällsengagemang. Följden blev att de flesta förblev likgiltiga och politiskt ointresserade, de orkade inte med mer än vardagens slit.

Politikerna intresserade sig i sin tur inte heller för kvinnorna. Socialdemokratin utgjorde inget undantag. Den vände sig i sina ambitioner till en början endast till männen. Det var deras villkor man ville förbättra, medan kvinnorna glömdes bort. Visserligen tillmätte man kvinnorna en viss betydelse då det gällde att bygga det nya folkhemmet, men de fick inte överskrida den vedertagna kvinnorollen. De skulle hålla sig till traditionella kvinnområden och inte minst "sprida trevnad". Då det däremot

gällde att ge dem politisk makt och införliva kvinnorna i sina egna beslutande församlingar var motståndet i praktiken starkt. De flesta kvinnor betraktades och behandlades som politiskt okunniga och oansvariga personer, som måste fostras och läras upp av männen innan de kunde ges något ansvar. Många, speciellt bland de borgerliga och bildade kvinnorna reagerade man starkt mot detta, t.ex. Elin Wägner i sin uppmärksammade bok Väckarklocka.

En som också reagerade kraftfullt på den inställningen var Hulda Flood. Hon var torpardotter från Värmland, född 1886 och arbetade först som bondpiga, sedan som skrädderiarbetare. Eftersom hon var övertygad om de socialistiska idealen om jämlikhet, solidaritet och rättvisa anslöt hon sig tidigt till den då spirande socialdemokratin. Men hon var samtidigt en övertygad feminist och tillmätte kvinnorna en långt större betydelse i samhället än vad

som då var brukligt. Där gick hon i otakt med rörelsen.

Hon anslöt sig tidigt till facket, och då hon började arbeta politiskt omkring 1915 vände hon sig särskilt till kvinnorna, vilket då var något nytt. Småningom blev hon en skicklig och erkänd socialdemokratisk agitator – tillika partisekreterare – som i samarbete med det nybildade kvinnoförbundet gjorde många och långa agitationsresor i hela Sverige.

Hon kritiserade hårt kvinnornas urusla förhållanden på arbetsmarknaden och insåg, att de var helt chanslösa om de inte samarbetade och organiserade sig fackligt. En av hennes främsta målsättningar blev att organisera in kvinnorna i socialdemokratiska kvinnoklubbar så att de skulle kunna hämta stöd och styrka hos varann. Men – och det var mycket viktigt – de skulle också få en skolning som gjorde dem allmänbildade och samhällsmedvetna. Som arbetarkvinna visste hon hur uselt de hade det, och att de måste "lyftas" i samhället, men också hur okunniga de var.

Inom arbetarrörelsen var man vid den här tiden mycket medveten om bildningens och skolningens betydelse. För de manliga socialdemokraterna fanns ett stort urval kurser, cirklar och föreläsningar på hög nivå, och många av männen fick hela sin utbildning inom rörelsen. Kvinnorna ställdes i teorin inte utanför, men väl i praktiken. Det hade Hulda märkt och hon började därför ordna kurser, som även skulle passa kvinnorna. Eftersom de var rädda och blyga blev det nödvändigt att först utesluta männen från dem.

En grundtanke hos henne var att kvinnor skulle bli starka och självständiga och oberoende av männen, som inte längre skulle betraktas som "försörjningsinrättningar", som hon kallade det. Hon fick snart huvudansvaret för hela den socialdemokratiska bildningsverksamheten för kvinnorna.

Samtidigt flyttade hon till Stockholm, där hon engagerades på heltid för kvinnoförbundet. Hon kom där att fungera som en slags allt i allo och var engagerad även i organisationsfrågor och i tidskriften Morgonbris. Hon hade då hunnit såväl att gifta sig och efter några år bli änka. Det bidrog säkert till att hon drog upp sina bopålar i Karlstad och flyttade till Stockholm, trots att hon hade haft en framgångsrik politisk karriär där. Hon hann dels bli ordförande för det lokala kvinnoförbundet i Karlstad, dels bli medlem i stadsfullmäktige.

Hennes framgångar som agitator ledde snart till att hon

**"Ingen sak
är så
mycket
människosak
som
kvinnosaken"**

uppmärksammades av den socialdemokratiska partistyrelsen. Hon utnämndes till rörelsens speciella kvinnoombud med en formell titel som partisekreterare. Visserligen var hon underställd en manlig partisekreterare (de var tillfälligt två), men det var en mycket fin position för en kvinna, och hon fick också ett eget litet sekretariat i partistyrelsens lokaler.

Och Hulda arbetade och arbetade, ibland dygnet runt på sina resor. Hon förblev ensamstående efter makens död, och det bidrog till att hon kunde satsa så hårt på politiken.

"Vi ska lyckas", bestämde hon.

Men de långa arbetsamma resorna var ansträngande, hon hatade dessa eviga bussresor och strapatser, och var ibland på gränsen till utbrändhet, hon hade då hunnit komma upp i femtioårsåldern. Hon blev dock välkänd och mycket populär och fick en stor vänkrets i såväl Sverige som i andra länder, vilket hennes omfattande korrespondens vittnar om.

Parallellt med uppgiften som partisekreterare och ansvarig för agitation och bildningsverksamhet bland kvinnorna fick hon mängder av uppdrag, som det här skulle föra för långt att gå in på. Jag skall endast nämna hennes intensiva verksamhet inom nykterhetsförbundet Verdandi samt hennes eget författarskap. Bland annat skrev hon boken *Den socialdemokratiska kvinnorörelsen i Sverige* (1939), som handlar om fackkvinnornas tidiga kamp.

Vad var det egentligen som drev henne? Ja, inte var det pengar och berömmelse. Enligt min mening var hon en stor, kanske rentav litet naiv idealist, som ville helt omforma det patriarkala samhället, så att kvinnorna fick den framträdande position de enligt henne borde ha, som mödrar och samhällsmedborgare. Naiv för att hon väntade sig att kvinnorna genast skulle bli entusiastiska och gå med i kampen.

Men merparten av kvinnorna var då långt ifrån mogna att på allvar kliva ut i samhället och bli aktiva medborgare. De var såväl osäkra som rädda och stötte på ett starkt motstånd från sina män. Bara att gå på möten stötte på patrull. De tyckte Hulda var besvärlig och fordrande, och partistyrelsen hade ännu långt kvar till tanken att dela makten med kvinnorna. Per Albin Hansson var en hårdnackad motståndare och släppte själv aldrig in en kvinna i sin regering, trots försök till övertalning.

Det hela slutade med att Hulda i början av 1940-talet fick såväl partistyrelsen som kvinnoförbundet emot sig. Då hon ansåg att hon inte fick igenom sina idéer kunde hon inte längre stanna inom förbundet och slutade allt samarbete. Hon som hela sitt liv arbetat för kvinnorna och stött och trott på sitt parti och särskilt på dess stolta ideal om jämlikhet och solidaritet blev djupt besviken.

"Varför kan man inte förstå att det nu gäller att foga in kvinnorna i samhällsmaskineriet på ett naturligt sätt", frågar hon i en artikel. "Istället hänger man upp sig på ordet 'kvinno sak' – ett begrepp som var förhatligt för

många. Om man verkligen tog reda på, vad kvinnorna sysslade med så är det så mycket annat än kvinno sak." Och bittert konstaterar hon "att även där man skulle ha kunnat räkna med den hela och fulla demokratin, hade man delat upp mänskligheten i kön istället för i medborgare."

Hon fick så uppleva det bittra ödet att inte längre vara önskvärd i det förbund hon arbetat och stött i omkring 30 år. Men i en intervju 1949 förklarar hon ändå trosvisst – att kampen går vidare, och kvinnorna skall bli en maktfaktor att räkna med.

Hon dog 1968 ganska ensam och besviken. Som bekant gjorde partiet samma år en helomvändning, vilket bland annat ledde till att jämställdhet mellan män och kvinnor på alla sätt betonades särskilt inom utbildning och arbetsliv, och vi fick en jämställdhetsminister. Det hann hon aldrig uppleva men väl att Karin Kock som första kvinna kom in i Tage Erlanders regering 1947. Hon har fått ett eget arkiv i Arbetarrörelsens arkiv i Stockholm. Där fann jag henne och jag anser att hon varit en av de betydelsefulla krafterna bakom den relativt framgångsrika svenska kvinnorörelsen.

Marianne Swedmark

Hulda Flood, 1931,
partisekreterare och framgångsrik agitator.

La Pasionara möttes med en storm av glädje

De flesta skandinaver som kämpade som frivilliga i spanska inbördeskriget är nu borta.

De som fortfarande lever är gamla män, men alltför många stupade i striderna.

Medellivslängden i den internationella brigaden lär ha varit sex veckor. ”En gång var vi 56 skandinaver när vi lämnade Murcia; efter en månad var vi sex kvar”, citerar Nordahl Grieg en av dem han mötte som krigsreporter vid fronten.

I reportageboken *Spansk sommar* skildrar han ett möte med legendariska La Pasionara.

” Det var fest i luften en blank morgon när jag vaknade. Det var den artonde juli. Det belägrade Madrid firade årsdagen för militärupprorets utbrott; ett år av motstånd.

Det var luftstrid ute vid horisonten. /.../ Balkongerna på alla hus i grannskapet var fulla med folk som stirrade bortåt. Nu kom de republikanska jaktplanen tillbaka igen, de dök med dånande motorer över hustaken och steg till våders igen. La gloriosa! skrek folk och vinkade som tokiga upp mot dem.

Jaktplanens vakthållning är nödvändig över Madrid. Den fascistiska flygplatsen ligger precis utanför staden; på en minut kan bombplanen vara över husen utan förvarning; det finns ingen tid för sirener. Madridborna vet att det anfallet kommer en dödens dag när upprorsmännen har lyckats samla sin luftarmada därborta; ur den vissheten steg jubelropet mot försvararna, leende och kvävt av gråt.

Vid middagstid var det festmöte på Madrids största biograf, och mötet överfördes till fem andra lokaler. Folkmassan stormade in; det var mest soldater och unga flickor – arbetarflickor med nytvättade overaller och rödmålade munnar, med solfjädrar i handen. Uppifrån galleriets dörrar föll det in sneda strimmar av violett, konstgjort ljus, det var dagen. Militärörkestern reste sig; stående spelade de Himno de Riegos glada, eggande strofer. Människomassorna stod med de nakna, bruna armarna lyfta i hälsning med knuten näve; från raden såg det ut som tusentals raka ljus.

Pasionaria kom in, mött med en storm av glädje. Hon

gick med långa, lugna manliga steg fram mot talarstolen. Hon hade mörk, grov, klänning. I den stora kraftiga näven med vigselringen bar hon en väska; den lade hon ifrån sig, log och strök sig över det svarta håret. Det allvarliga, moderliga ansiktet stod och lyste ett ögonblick. Så började hon tala med djup, långsam röst.

Människorna satt andlösa, lyckliga; hon var deras. Hon var en arbetarhustru; hon kom från gruvorna, havet och åkern. Hon visste allt, om släktleds slit och fattigdom, om kampen för att bli fri, och smärtan och lyckan i detta.

Hon vände sig till all världens mödrar, också till Tysklands och Italiens, och besvor dem att hejda detta krig, de dödade barnens krig.

Hon talade till kvinnorna i Madrid. Det kom en allvetande ömhet i hennes röst; hon lyfte händerna över huvudet och förde ihop dem, i en sinnebild för smärta; det var som om hon ville säga att händerna som i förtvivlan sträcktes mot himlen måste söka varandra och hjälpa varandra. ”Vi måste hålla tillbaka våra tårar, för att inte försvaga våra mäns mod”.

Rösten steg i trots, den stora handen knöts i ett löfte: ”Dör männen skall kvinnorna ta geväret.” Hon slutade med samma ord som hon ropade ut över Spanien för ett år sedan när upproret bröt ut: ”Hellre dö upprätt än leva på knä!”

Människorna reste sig i ett bekräftande skrik; de stormade fram; det flammade mot henne. ”

Spansk sommar, 1937, utkom på svenska tillsammans med *Flagget*, 1945, under titeln:

Frihet och liv är ett. Reportage från två krig. Norstedts, 1983.

Övers. av Ylva Holm och Jan Stolpe.

La Pasionara var gruvarbetarhustrun som var med och bildade det spanska kommunistpartiet 1920. Hon var en fängslande talare med stort politiskt mod.

I september 1947 var SKV värd för en av de första KDV-konferenserna. (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund hade bildats i Paris hösten 1945. SKV anslöt sig 1946). Det kom 40 delegater från sjutton nationer, och Vi Kvinnor berättar i decembernumret 1947 om alla de exotiska kvinnorna som samlades i riksdagshuset.

Många av dem var märkta av kriget, många hade förlorat makar eller söner under kriget, andra hade själva suttit i koncentrationsläger. De kom från Sovjet, USA, Frankrike, Bulgarien, Kina, Viet-Nam... Alla var fast beslutna att vinna freden. "Kriget är visserligen slut, men kampen måste fortsätta, kampen för att skapa en trygg framtid för våra barn."

Sista kvällen var det festmöte med 2000 deltagare i Eriksdalshallen. En av de talare som gjorde starkast intryck var Dolorès Ibárruri, den legendariska La Pasionaria. Hon var gruvarbetarhustrun som hade varit med att bilda det spanska kommunistpartiet 1920.

1936 valdes hon, efter folkfrontens valseger, in i Cortes, det spanska parlamentet.

Under inbördeskriget som utbröt samma år blev hon legendarisk. Hon var en fängslande talare med stort politiskt mod. Det var La Pasionaria som myntade den republikanska sidans stridsrop 'No pasarán!', 'De skall inte komma igenom'.

Efter nästan 40 år i landsflykt i Moskva återvände hon efter Francos död till Spanien och blev åter en kort tid medlem i Cortes. La Pasionaria dog 1989, 94 år gammal.

Aase Bang

"Facket har varit mitt universitet"

Första gången jag träffade Maj-Britt Björlund var på en kvinnokurs på Åsa folkhögskola augusti 1976. Vi var ett par tjejer som hade läst om Kvinnliga Medborgarskolan på Fogelstad och vi försökte återskapa något liknande. Det blev en intensiv vecka. Föredrag och morgongymnastik växlade med skogs promenader och skapande verksamhet. En dag berättade vi för varandra om våra arbetsplatser. Maj-Britt kröp på alla fyra och visade alla handgrepp som ska till när man jobbar med att sätta ut granplantor.

FOTOGRAF: HILLEVI BJÖRLUND

Vi fick klart för oss att det är mycket tungt att arbeta på en plantskola.

– Den roligaste tiden i mitt liv var då på 70-talet när jag vaknade upp, berättar Maj-Britt. Jag föddes i Härjedalen, men för att få jobb tvingades ju många flytta till Stockholm. Huset i Sveg såldes och vi flyttade till en etta i Midsommarkransen när jag var tio år. Det var 1945. Pappa var kommunist och bergsprängare, han arbetade både på Skanstullsbron och Tekniska högskolan.

Det var en svår tid. Min lillebror drucknade, och sen skildes mina föräldrar. När jag var 14 år dog mamma på St Görans sjukhus. Hon hade TBC.

Lyckligtvis hade jag en snäll morbror som tog hand om mig. Jag har folkskola och ettårig handelskola, där jag fick lära mig att skriva på maskin. Så blev jag kontorist, men trivdes inte med det. Jag ville göra något annat. Sommaren när jag var 16 arbetade jag som bonddräng.

Sen kom jag till Wiad i Grödinge, en elevgård där man undervisade i husdjursskötsel. Där träffade jag Åke, som var bondson från Sörmland. Han blev min stora kärlek.

– Jag träffade honom ett par gånger, säger jag, han kom för att hämta dig på Åsa. Han var väldigt snygg.

Maj-Britt ler lite.

– Ja, han var ju lång och stilig. Jag var 17 år när vi började vara tillsammans. Efter ett par år blev jag med barn, så vi gifte oss och hamnade till sist i Orlunda, mellan Skänninge och Vadstena. Åke arbetade som ladugårdsförman. Självt var jag hemmafru i 13 år, säger hon.

– Livet är som en järnvägsknut, det går spår i olika riktningar. Självt kom jag in på det spåret att jag blev hemma med barnen, utan att jag egentligen hade planerat det. Fyra barn fick vi, och jag har elva barnbarn!

– Jag var 31 när Nicke föddes. Det är sex år mellan de två yngsta, han är sladdbarnet.

Fackligt aktiv sedan 1972

När jag var 33 började jag jobba som säsongsarbetare på en plantskola. Det var tungt, jag förstörde tummen och har fortfarande ont i händerna. Det går ut över ryggen också, man orkar inte fortsätta hur länge som helst. Dåligt betalt var det också, vi arbetade på ackord.

Fackligt aktiv blev jag 1972. Vi var en underavdelning under skogsarbetarförbundet, som ju är ett manligt förbund. Du minns kanske den stora skogsstrejken 1975, då gubbarna i skogen kämpade för att få månadslön. Då skickades jag på min första fackliga kurs på Hasseludden.

Vi var två tjejer på kursen, resten var gubbar. Innan pratade de om att nu skulle de ställa ledningen mot väggen, men då Sixten Bäckström kom, han var ordförande då och hade stor pondus, då satt de tysta. Det var bara jag som yttrade mig, jag undrade varför vi som jobbade på plantskolorna alltid kom längst ned när det gällde lönen. Jo, svarade han, det var enligt arbetsvärderingslistorna. Det hade experterna bestämt. "Men har experterna varit och tittat på plantskolorna", undrade jag. "Nej", sa han, "men det är så det fungerar".

– Det var väl mest kvinnor som arbetade på plantskolorna, frågar jag.

– Ja, men det var några karlar där, de körde traktor. Kvinnorna kröp på knäna.

Då hade vi rent ackord, nu har de något som kallas progressivt ackord. Det vill säga att om en skogsarbetare till exempel har huggit 100 träd, så har han klarat av sin kvot. Allt som han hugger över kvoten får han dubbelt betalt för. Det är klart att då blir tempot hårt, han sliter ut sig och det kan lätt ske olyckor.

Att arbeta med granplantor är som att arbeta med barn. Det tar 30-40 år innan granarna blir så stora att de kan avverkas. De som gör det jobbet får bra betalt, men de som pysslar om plantorna när de är små och svaga får väldigt lite betalt. Arbetet med små barn är också undervärderat.

Satt i skogsstyrelsen

Nu är det faktisk så i facket att om en tjej är duktig och sticker upp, då får hon vara med över allt. Facket har varit mitt universitet. Till slut satt jag i skogsstyrelsen i Jönköping, i skyddskommittén, i avdelningsstyrelsen i Skogs i Östergötland och jag var suppleant i förbundsstyrelsen. Jag jobbade med MBL och löntagarfonderna – allt det där som nu raderas. Sen lades flera av plantskolorna ned. Jag satt med i gruppen som skulle bestämma vilka som skulle bort. Det var 33 plantskolor, hälften av dem försvann.

– Du är socialdemokrat?

– Ja. Jag var redan då med i socialdemokratiska kvinnoklubben i Vadstena men gick också med i Motala-Vadstenas Kvinnogrupp. Vi utgav en stencilerad tidning, Kvinnofönstret. Det var tack vare Kvinnogruppen att jag kom till Åsa. Vi var flera från Kvinnogruppen som deltog det första året.

– Det var en trevlig grupp, tänker jag. Birgit, Helena, Lena, Britt-Marie och så hon som dog så plötsligt. Flera hade med sig sina barn, den gången var det en självklarhet att ordna barnpassning på kurserna.

Men Maj-Britt fortsätter:

– Jag hade länge skrivit notiser och mötesreferat och liknande för tidningen Östgöten, och jag drömde om att bli journalist. Så jag tog tjänstledigt 1985 och läste ett år på medialinjen på Brunnsvik med ett stipendium från Skogs. Det var tufft för en som bara hade folkskola, men roligt.

Sen praktiserade jag några månader på SIA, som är skogsfackets tidning, och därefter fick jag hjälp av en bra arbetsförmedlare så jag kunde börja på Motala Tidning. Det var svårt att få tidningsjobb, det är ju ingen brist på journalister precis, men hon hjälpte mig eftersom mina dåliga händer är en arbetsskada och jag behövde omplaceras.

Redaktören kände ju till mig sen tidigare, så då jag började sa han att "politik bedriver vi på ledarsidan!" Jag skriver om fackliga frågor och näringsliv och så, och det är klart att jag försöker alltid vara objektiv. Men en gång blev det ett himla liv. Jag och en fotograf besökte en mekanisk verkstad. Det var en värre arbetsmiljö än plantskolan! Fackordföranden skrädde inte orden, "Vi har inte tid att gå på toaletten en gång!" Men chefen på verkstan blev arg och sen stängdes grindarna för pressen. Ingen fick komma in där igen.

Ta fram sånt som är viktigt

Som journalist måste jag vara objektiv. Jag ska referera, inte tycka själv. Men jag kan ta egna initiativ och ta fram sånt som jag tycker är viktigt. Jag har skrivit om kvinnojouren, om fackliga kämpar, om kvinnor i politiken osv.

– Du är änka sen flera år?

– Ja, Åke dog 1989. Han hade också vidareutbildat sig. Han blev lokförare när han var 46, och jag var 50 när jag blev journalist!

Men Åkes död var en fruktansvärd chock. Det var dagen innan semestern, vi hade jobbat hårt båda två och såg fram emot ledigheten. Men då jag vaknade på morgonen låg han död vid sidan av mig i sängen. Det var som att släcka en lampa. Jag gick i däck fullständigt, ja, jag har ännu inte kommit över det riktigt.

Man lever flera liv, och detta är mitt tredje. Jag tycker att jag alltid har varit en väldigt vanlig människa, och jag fortsätter att vara genomsnittlig. Halvparten av alla hushåll i Stockholm är ensamhushåll, läste jag, så jag är inte udda när jag nu lever ensam. Men det gäller att fylla tiden på något sätt. Den första hösten var jag alldeles knockad. Då gick jag med i en munspelsklubb tillsammans med ett trevligt gubbgäng.

– Ja, jag minns att du spelade munspel på Åsa. Vad gör du nu på fritiden?

– Jag har blivit delpensionär, jag är ledig varje onsdag, det är härligt. Jag ska börja spela bridge i en nybörjar-klubb. Jag är också med i socialdemokratiska kvinnoklubben, men den för tyvärr en tynande tillvaro. Det är svårt att få med sig de unga tjejerna. Jag har förresten suttit i kulturnämnden i Mjölby ett tag, men annars har jag inte engagerat mig i partipolitiken.

Och så har alla barnen lyckats bra, och det är en stor lycka att ha barnbarn!

Aase Bang

Anna-Leena flyttar till Ubbhult

Med förhoppningar om ett grönare liv med frisk luft, närheten till skogen och framför allt möjligheten att odla mina egna grönsaker flyttade jag och min familj ut till landet. Min barndomsmiljö var den småländska skogen, så steget var inte så långt – bara noga övervägt, eftersom jag vet vad livet på landet innebär.

När vi valde plats för vårt boende var därför kraven många, där skulle finnas en levande landsbygd, närhet till stadens kulturella utbud, alternativt erbjuda en egen kulturell miljö, kompisar till barnen, vuxenvänner till mig, lite föreningsliv och ett spännande boende.

Vi konstaterade att Ubbhult ligger i mitten av Göteborg-Borås-Kungsbacka. Möjligheterna (som den bortskämda f.d. stadsbon jag är) finns alltså till all den kultur jag kan tänkas konsumera. Samtidigt är ju kultur så mycket mer, umgängesformerna i en bygd, öppenhet, föreningsliv m.m.

Den första syn som mötte oss var sommarbetande kor på en äng med stengårdsgård. Jag såg åkrar med vete, råg och grönsaker. Traktorer körde på landsvägen på väg med arbetsredskap. Någon enstaka mamma gick med barnvagn, andra matade höns eller rensade i blomrabatten. Men det viktigaste av allt – inga ensliga tomma hus. Jag kunde alltså dra slutsatsen att detta var en levande landsbygd.

Min dröm om livet på landet handlar inte om mig körande mina barn i en aldrig sinande ström mellan kompisar och aktiviteter. Eller vad som vore ännu värre, se dem lullande omkring ensamma. Så vi köpte en tomt i ett område dit det kommer att flytta ytterligare 14 familjer. Förhoppningsvis blir de inte bara grannar utan lekkamrater till barnen och vuxenvänner till mig.

Jag upptäckte en bygdeförening med glasklara visioner om Ubbhult, mötesplatser för byns befolkning är en av de starkaste visionerna (en demokratisk förutsättning!). Utan möten blir det ju inga diskussioner, och utan diskussioner blir det ingen utveckling av byn. Så enkelt, så genialt.

Det finns en idrottsförening i byn – UIF. Där var valberedningen snabb att fråga mig om jag kunde tänka mig en styrelsepost. Så där sitter jag nu.

En av mina idéer om hur man klarar av att fortsätta vara föreningsaktiv (trots mina två barn) är att verka där jag står. Det är ju faktiskt så att vår idrottsförening är ett sätt att verka för en levande landsbygd.

Närmast till kretslopp

Sist, men inte minst, vill vi leva såsom vi tror är bra för våra barn, oss själva och naturligtvis kommande generationer. Alltså har vi valt att bo i en ekoby.

Där kommer vi att rena bad, dusch, disk och tvättvatten själva inne i vårt eget växthus. Separera urin ifrån fekalier, kompostera det sistnämnda och sprida ut urinet på en ekologisk bondgårds grödor. Därifrån köper vi sedan våra krävmerkta grönsaker. Alltså det närmaste vi kan komma ett kretslopp.

Huset bygger vi av, för människa och natur, så miljövänliga material som möjligt. I vårt fall ett trähus med bräddor som vi själva sågat.

Vi skall använda el men vill inte vara beroende av den. Så vi har köpt en finsk täljstensspis som vi eldar med ved i. Vi vill också använda solvärme i ett senare skede när vi får råd.

För vi har också en ekonomisk vision med vårt boendeval. Det får inte kosta så mycket att vi sedan inte har råd/tid att vistas där, genom att vi måste arbeta borta det mesta av vår dag.

I vårt livsval ingår att vi vill att en förälder är hemma med barnen hela tiden.

Trädgården, mmm... detta underbara livsrum skall smälta ihop med huset. Där skall växa humle, citronmeliss, smultron ja allt jag längtat efter.

Det är ju så att vi bygger oss inte bara ett hus utan i ännu större grad ett hem!

Fler kvinnor behövs

En tanke när jag flyttade ut var, att det måste vara enklare här, då det är närmare till besluten och beslutsfattarna. Ack vad jag bedrog mig. Här i Ubbhult finns en byhusgrupp, som i dialog med politikerna, arbetat med att få till stånd ett byhus som skulle innehålla skola, ev hemvårdslokal, matsal kombinerad både för barn och äldre.

Det hela utmynnade i att visionen var för dyr, men att en småskola skulle byggas intill kyrkan. Alla var överens tills kommunstyrelsens arbetsutskott bestående av fem personer gjorde en kovändning. De beslutade att flytta baracker från en annan del av kommunen till en annan tomt än den överenskomna.

Evelina, Anna-Leena, Joel och lille gästen Josef på väg till midsommarfest på hembygdsföreningens äng.

Det som började som en dialog avslutades med ett ångväldsbeslut, i från kommunstyrelsens sida, utan hänsyn till de demokratiska processerna som faktiskt var igång. Ibland verkar det som om beslutsprocessen är ett självgående maskineri. Med tjänstemäns faktaunderlag och beslut i stället för politiska diskussioner och politiska beslut. Det måste in fler kvinnor, på en och samma gång i kommunerna. Som för en dialog åt alla håll, samtidigt. Kvinnor som vågar stå för känslouttryck i olika sammanhang – i tal, texter och i sina åsikter, så att det

inte alltid är ett manligt förhållningssätt som blir värdemätare.

Så, jag flyttade ifrån stad till land.

Med förhoppningar och en längtan.

Ingenting har blivit enklare, men faktiskt inte svårare heller!

**Med hälsningar
Anna-Leena**

ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET VAR PÅ BOK- OCH BIBLIOTEKSMÄSSAN

Elin Wägner-sällskapet var representerat för andra året i rad på Bok- och biblioteksmässan. Medlemmar i Göteborgs lokalavdelning hjälptes åt att inreda en monter och bemanna den under bokmässans fyra dagar. Med enkla medel blev montern en liten hemtrevlig hörna bland de andra litterära sällskapen, ca 17 stycken. Montern var dekorerad med bilder och texter som presenterade Elin Wägner som journalist, feminist, författare, akademiledamot och Bergbo. Samhället Berg ligger i närheten av Växjö i Småland. Där levde Elin Wägner de sista 20 åren av sitt liv. Under de åren verkade hon som kommunalpolitiker och utvecklade också sina ekologiska idéer.

Det var många som besökte montern och delgav oss små anekdoter med anknytning till Elin. Några berättade att de tagit del av hennes liv och verk och skrivit uppsats om henne. Det blev tydligt att Elin Wägner på olika sätt satt spår i människors liv och hon gör det fortfarande.

Vi hjälptes åt att bevara spåren genom att sälja tröjor med Elin Wägner-citatet "Det är kvinnan och dagmasken som avgör det hela", vykort, böcker av Elin Wägner och häften om och av henne.

Birgitta Nilsson

Tuffa brudar i hårdkokt förpackning

Många klagar över att den moderna litteraturen är alltför inåtvänd och självbespeglande. Var är det sociala perspektivet i dagens romaner, var är indignationen, önskan att förändra samhället? Samhällskritiken hittar vi i dag i kriminalromanerna. Många kvinnliga författare har slagit sig på deckargenren, och många av dem skriver böcker burna av en stark indignation över tillståndet i världen. Aase Bang har läst några och skriver här personligt om dem.

BILD: HÆGE HÅTVEIT MOE

Kim Småge skildrar polisarbetet övertygande. Hennes deckare är rasande feministiska angrepp på manssamhället.

Man kan nämna namn som Sara Paretsky i USA, Doris Gercke i Tyskland, Val McDermid och Minette Walters i Storbritannien. De har alla kvinnliga detektiver som sina språkrör – självständiga, starka, intelligenta tjejer, som klarar av en flirt och ett slagsmål med samma bravur.

Märkligt nog har inte svenska kvinnliga författare utnyttjat den här trenden. Kerstin Ekmans *Händelser vid vatten* klassades som kriminalroman och fick stor uppmärksamhet, och även hennes senaste roman innehåller väl på ett omständligt sätt en sorts deckargåta. Men unga svenskor verkar inte attraherade av att skriva kriminalromaner.

Annat är det i Norge, där en lång rad kvinnliga författare skriver samhällskritiska deckare. Många av böckerna kan utan vidare hävda sig i den internationella konkurrensen. Många av dem har också översatts till svenska.

Anne Holt mest känd i Norge

Mest känt är juristen Anne Holt, som antagligen tack vare sitt sociala engagemang blev erbjuden platsen som justitieminister i Jaglands regering. Men hon stannade inte länge på ministerposten.

Anne Holt har själv erfarenhet av att arbeta inom Oslo-polisen, så man kan utgå från att skildringarna inifrån polishuset stämmer med verkligheten. Huvudpersonen i hennes böcker heter Hanne Wilhelmsen. Enligt författaren är Hanne en mycket duktig efterforskare, men detta framkommer tyvärr inte på annat sätt än genom återkommande påståenden. I sitt arbete, sådan som Holt skildrar det, är det inget som tyder på att Hanne är särskilt intelligent eller duktig. Hon tänker mest på hur hon ska dölja för arbetskamraterna att hon är lesbisk och bor ihop med en annan kvinna. Dessutom har hon en rosa Harley Davidson. Men varken Hanne eller de andra poliserna i Holts böcker blir levande för oss, de är schabloner. Detsamma gäller miljöskildringen. Böckerna kunde lika gärna handla om Västerås som om Oslo. Den sociala indignationen är ärlig nog, men enligt min mening är böckerna alltför melodramatiska och inte särskilt spännande, så jag undrar varför de har blivit så populära.

En helt annan kaliber har de bästa av Kim Småges deckare. Kim Småge skildrar polisarbetet mycket mer övertygande än Anne Holt. Hennes hjältinna Anne-kin Halvorsen är en ung kvinna av kött och blod. Hon är arbetartjejen som har lyckats göra karriär. Hennes fattiga

uppväxtmiljö är skildrad så övertygande att man kan tro att Kim Småge själv växte upp i en sliten tråkig medass på gården, i en stadsdel i Trondheim som för några år sedan var slum men som nu har putsats upp till en ren småstadsideal. "Socialfallen" och småtjuvarna har antagligen förvisats till moderna höghus i förorterna.)

Anne-kin är klipsk och ambitiös med ett starkt socialt engagemang. I *En kärnfrisk död* handlar det om droghantering i osunda idrottsmiljöer. *Sub Rosa* skildrar konstnärsmiljöer i Trondheim, men med tentakler in i "respektabla" företagskretsar. Miljöskildringen är ypperlig – har man varit i Trondheim känner man igen sig i de olika kvarteren.

Kim Småge debuterade redan 1983 med böckerna om Hilke Thorhus, en stark och självständig dykartjej som i *Nattdyk* blir vittne till ett mord och i *Origo* hamnar mitt i stormaktsspelet när folk i hennes hembygd protesterar mot en NATO-anläggning. Dessa böcker utspelar sig på norska nordvästkusten. De är rasande feministiska angrepp på manssamhället.

Förakt för småfolket

Många norska deckare försiggår i Trondheim, Norges tredje största stad, som ligger vid en fjord i höjd med Östersund. Detta har pseudonymen Telma B.S. Hansen tagit fasta på i några påfallande välskrivna deckare.

Telma Benedicte Skog Hansen är en biperson i Kim Småges böcker. Hon är en ganska tråkig typ med småborgerliga värderingar, och kollegan på polisstationen, Anne-kin Halvorsen, tycker inte om henne. När Telma berättar om sina efterforskningar kommer hennes omedvetna förakt för småfolket tydligt fram. Men Telma utvecklas efter hand till en habil poliskvinna och hennes människokunskap och tolerans växer.

I den första boken om Telma är det hon själv som för pennan. Där dyker flera personer upp som vi känner från andra kriminalromaner i Trondheimsmiljö, bland andra nattportieren António Steen, en färgad kille med norsk mor. I de följande böckerna är António berättaren som skriver utifrån Telmas dagbok. Telma själv skriver på medelklassens språk, det som i Norge kallas bokmål, men eftersom António ursprungligen hör hemma i Idar Linds böcker, och Idar Lind skriver på dialekt, eller nynorsk, skriver följaktigen António också på nynorsk. Men direkta citat från dagboken återges på bokmål – det är subtilt, men mycket skickligt genomfört.

Den senaste boken av Telma B.S. Hansen handlar om pedofili, och är alltså mycket aktuell. Boken öppnar drastiskt med att Telma slår ihjäl en man med en spade, och kastrerar en annan, när hon i självförsvar och vanmäktigt raseri hittar två kända våldtäktsmän med en naken 10-årig flicka. Detta leder till mord på en annan pedofil, ett mord som ska dölja vem som är ansvarig för att två små syskon fick sätta livet till. Polisen ringar in mördaren genom kontroll av samtal från de misstänkta mobiltelefoner och deras matinköp per bankkort, som har

sparats i olika datasystem. Enligt boken är detta fullt möjligt – men det påminner så starkt om "storebror ser dig" så jag hoppas att metoden är fri fantasi.

Unga Pernille Rygg är Oslojanta. Hennes debutbok *Vinterkaos* handlar om Igi Heitmann, en ung kvinna som i sin avlidne fars papper hittar en gåta som hon känner sig förpliktad att nysta upp. Mördades han? Rygg känner väl sitt Oslo och dess förorter, och boken är rapp och välskriven. Hon låter Igi vara lyckligt gift med en bisexuell man som ständigt är otrogen med andra män. Osannolikt, kanske, men det är ju ärligt talat mycket som är osannolikt i de flesta deckare.

Handlar om aktuella sociala problem

Till sist några ord om Kjersti Scheen, som skriver humoristiska, klipska deckare som kanske inte har perfekta intriger men som jag tycker mycket om. Margaret Moss, hennes hjältinna, är medelålders med tonårsdotter och en gammelmyster som hon måste ta hand om. Scheen beskriver ett Oslo som jag känner väl och känner mig hemma i. Brotten äger rum i konstnär- och teaterkretsar. Kjersti Scheen, som själv är konstnär, skriver också slagfärdiga krönikor i *Vi Mänskors* systertidning, *Kvinner i tiden*.

Vad har nu alla dessa deckare gemensamt? Det handlar som sagt om aktuella sociala problem: rasism, ekonomisk brottslighet, droger, våldtäkt och pedofili. Hjältinnorna solidariserar sig alltid med de svaga i samhället, även om det medför att de ibland måste tolka lagen lite vårdslöst. I flera av böckerna förekommer äldre socialister, en far, morfar eller bekant, som aldrig har förlorat sin ungdoms övertygelse och som blir en sorts rättesnören för vad som är rätt och fel.

Hanne och Anne-kin, Telma, Igi och Margaret är alla insatta i ett socialt nätverk. De har familj, vänner, älskare, de blir ibland besvikna och ledsna, de finner ofta styrka i gemenskap med andra kvinnor. Och som läsare är det tryggt och lätt att känna igen sig när samma personer återkommer i bok efter bok – det visste Dorothy Sayers redan på 30-talet. Hon var också feminist, förresten.

Aase Bang

Anne Holt, *Blind gudinna*, 1995. *Saliga äro de som törsta*, 1995. *Demonens död*, 1996. Alla översatta av Maj Sjöwall.

Kim Småge, *Nattdykning*, 1985. *Origo*, 1986. Båda översatta av Inge Knutsson. *Sub Rosa*, 1995. Översatt av Jan Verner-Karlsson. *En kärnfrisk död*, 1996. Översatt av Helena och Ulf Örnkloo.

Pernille Rygg, *Vinterkaos*, 1996. Översatt av Rebecca Alsberg. Telma B.S. Hansen, (pseud.), *Som to dråper blod*, 1993. *Usynlige spor*, 1994. *Hysj*, 1996. Böckerna finns inte på svenska. Kjersti Scheen, *Riddåfall*, 1996. Översatt av Johan Günther. *Ingen applåd för mördaren*, 1997. Översatt av Karl G. och Lilian Fredriksson.

Ingen lyssnade på hemvårdarna

Just nu pågår debatten om den allt sämre äldre vården för fullt. Det var tack vare Sara Wägnert, som protesterade mot vanvården av gamla på sin arbetsplats i Solna, som diskussionen tog fart. Nu ska kommunförbundets äldreberedning ge förslag på hur vården kan förändras.

Under förra året arbetade Charlotte Svärdström med vårdpersonal som har försökt förändra både sin och vårdtagarnas situation, men varken chefer eller politiker har hittills lyssnat.

För ett par år sedan slog anhöriga och vårdtagare larm angående maten på Landala hus i Göteborg. Detta aktualiserades återigen under förra året då jag arbetade som handledare i psykologi åt vårdpersonal anställda i SDN Centrum.

Det var sammanlagt 24 stycken hemvårdare från olika arbetsplatser som hade plockats ut för utbildning på sin lediga dag en gång i veckan. De flesta som arbetar inom hemvården är medelålders kvinnor med mångårig erfarenhet av vård och omsorg över hela Göteborg.

Mot en månadslön på 5-6.000 kronor netto sliter hemvårdaren med att sköta ett växande antal gamla människor i sina hem. De kan också vara dementa, fysiskt och psykiskt handikappade, missbrukare eller alkoholister som bor på underdimensionerade utrymmen på öppna vårdavdelningar.

– Livet är städning, säger en kvinna.

Men vårdbiträdet knutet till äldreomsorgen på Vasa sjukhus skall också laga mat, tvätta kläder, byta blöjor, flytta, lyfta, vända och tvätta människor som ofta är tyngre än de själva. Och de arbetar utan tillgång till tekniska hjälpmedel. Hon skall dela ut mediciner, och helst vara socialarbetare, psykolog och läkare samtidigt som hon har hand om vårdtagarnas och arbetsgruppens ekonomi samt planering av det egna arbetet och tillkallande av vikarier om så skulle behövas.

Unga jäntor får rycka in och ta hand om döende och deras anhöriga eller deprimerade äldre som är på väg att kasta sig ut genom ett fönster. Personer som ofta inte behärskar den gamla människans modersmål sätts in för att trösta en döende.

Schizofrena och manodepressiva personer som kommer

från mentalsjukhus tas nu om hand av personal utan erfarenhet av psykiska sjukdomar. Agressioner och våld från en person som inte får som han vill är heller inte ovanligt. Med saxar och knivar hotas hemtjänstens personal inte sällan till livet och då gäller det att inte visa sig rädd, fastän man kan vara ensam i en lägenhet med en fullständigt galen människa.

När anhöriga inte orkar och platser inte finns på mentalsjukhus och vårdhem får hemvårdaren ta hand om den ensamma människan. Vårdtagare kan bli så beroende av hemvårdaren att de hotar att ta sina egna liv, när den som vårdar dem ska ha sin intjänta ledighet. Ofta har vårdtagarna dålig ekonomi. Men skulle telefonräkningen inte kunna betalas, stängs telefonen av och den sista kontakten med omvärlden bryts.

Ofta arbetar personalen i skift; sover, äter, lever med dem som inte kan hålla reda på sig själva. Lagar frukost, skalar potatis, tvättar kläder och ringer efter medicin.

"Man räcker inte till"

I den öppna hemtjänsten gör man sina egna scheman och enligt den nya lagen så kallat påläggsarbete som tidigare sköttes av läkare, sjuksköterskor och mentalvårdare. I hemmen finns inte lyft eller annan utrustning som behövdes för den sjuke.

– Man räcker inte till, säger den som vill ge också en gammal människa ett värdigt liv; kamma håret, måla naglarna och kanske gå en liten promenad.

Ändå är det ingen som ifrågasätter arbetsuppgifterna som sådana; att ansvara för hela omsorgen av sina medmänniskor. Det är resurserna som inte räcker eftersom de hamnar i fel fickor. Närdemokratin har gett insyn i vart pengarna har gått och gett upphov till funderingar: ett halvt badrum har kostat 50.000 kronor att renovera och cheferna har 30.000 kronor i månadslön...

Den gamla föreståndaren som fortfarande arbetar i vården är på väg att ersättas av enhetschefen som inte får vara kompis med de anställda. Hemvårdsassistensernas uppgifter har lagts ut på hemvårdare och själva har de blivit ett med den administrativa ledningen.

– Vi är en jobbig grupp, säger hemvårdare när de syftar på sina protester mot arbetsförhållandena. Den som påstår att dessa kvinnor inte kämpat vet inget om verkligheten.

Politikerna fick panik när vårdhemmet Stretered skulle läggas ner och personalen vägrade acceptera enhetschefen och utflyttningen av de boende. Men facket skrev på trots alla överenskommelser om närdemokrati.

BILD: ANITA ANDERSSON

*Att åldras med glädje och värdighet är väl något som alla önskar sig själv och sina medmänniskor.
(Personen på bilden har ingen anknytning till innehållet i artikeln.)*

Stretered hade varit ett hem för vårdtagarna och dessa människor ville inte flytta ut till förorterna där de saknade sociala kontakter. Men de tvingades. Först skulle fyra och fyra flytta ut i bostäder så länge pengarna räckte. Sedan fem och fem och nu är de minst sex i varje bostad.

Patienter flyttas och knös ihop

När ett annat hem under förra våren skulle byggas om måste 90-100-åriga patienter flyttas och knös ihop. Gamla människor som bott i enrum skulle ut på salar. Detta har de planerat i 10 år och redan kostat 75 miljoner i ombyggnadspengar. Men omorganisationen stoppades av personalens protester. Den belastning som läggs på hemvårdarna är så tung att knappt hälften i SDN centrum orkar med ett heltidsarbete. Och med den lönen man får ut på 50 eller 75 procent skulle ett bröduppror inträffat för länge sedan om det inte funnits män i bakgrunden som hjälpt till med försörjningen. Samtidigt har den ensamstående modern blivit rikskändis för att klara tillvaron långt under existensminimum. En heltidslön på 11.300 kronor går inte att leva på.

– Man måste skrika högt om det ska ge resultat. Vi har suttit uppe på nätterna, skrivit brev, protesterat och gått upp till cheferna, berättade hemvårdare för mig.

Det finns så mycket erfarenheter hos dessa kvinnor som inte tas tillvara. Men ingen har lyssnat på dem.

Vad gäller den då aktuella matprotesten handlade det om bl.a. följande: Variationen på maten var dålig. Pulvermos och aldrig en färsk grönsak! Tolv av fjorton dagar bjöds det på undermålig potatis. Torsdagsmaten levererades t.ex. på tisdagar. Hur ska en gammal människa kunna hålla reda på vilken mat som gäller en viss dag?

Vissa vårdtagare får ingen leverans. Andra får överleveranser. Två portioner kan komma till en person med en kvarts mellanrum. Systemet med fryst mat som skickas från Sahlgrenska tar längre tid för personalen som ska värma maten. Alltihop blir dyrare och sämre.

I Stockholm har man tidigare provat kyld mat, men detta system fick läggas ner eftersom vårdtagarna blev undernärda av den uppvärmda maten som hade stått framme hela dagar.

I Göteborg har SDN-reformen införts och ett köpsäljssystem inom den offentliga verksamheten. När den ena yrkesgruppen ställs mot den andra blir vi lätt offer för individuella lönesättningar.

Industriproduktionen i Sverige och arbetet i den offentliga vården och omsorgen har ökat med i genomsnitt 25 procent de senaste åren. Sex timmars arbetsdag med bibehållen lön är således inte ett för lågt krav.

Charlotte Svärdström

Kvinnofrid – samhället börjar ta ansvar mot våld

Våldet mot kvinnor är brutalt och mycket vanligt. Ingen vet hur vanligt. Däremot vet man att kvinnor utsätts för våld i alla länder, i alla kulturer, i alla åldrar. Kvinnorörelsen har i årtionden krävt att samhället tar sitt ansvar, hjälper kvinnorna och straffar männen. I Stockholm har nu samhället tagit ansvar.

Men som så ofta är fallet finns det i alla fall kritik. För när samhället kliver in på arenan känner sig andra bortknuffade och trampade på tårna. De som i många år slitit ideellt får nu höra sina egna argument och erfarenheter redovisade i tjugiga konferenssalar och talarstolar av välavlönade politiker och tjänstemän. Och det låter ibland precis som dessa politiker och tjänstemän *alltid* har kämpat för kvinnans rättigheter och mot kvinnovåld.

Kvinnorörelsen drabbas nu på samma sätt som arbetarrörelsen och miljörörelsen tidigare har gjort. Men det kanske inte behöver sluta på samma sätt. Kanske kan de nyfärlsta samarbeta med de "gamla kämperskorna" utan att köra över dem, kanske kan kvinnorörelsen utvecklas och växa utan att politruker och ombudsmän tar över.

Kriscentrum för kvinnor

I maj invigdes ett 1700-talspalats för våldsutsatta kvinnor i Stockholm. Det heter Kriscentrum för kvinnor och det drivs av Stockholms stad. I palatset finns professionell personal dygnet runt, skyddat boende för kvinnor och deras barn, öppen mottagning för kvinnor som behöver stöd och hjälp för att komma ur ett förhållande där psykiskt och fysiskt våld används.

Kriscentrum kan slussa vidare till bra advokater, läkare och poliser. Det kostar inget att få hjälp på Kriscentrum och man kan vara anonym. Men de kvinnor som behöver bo i det skyddade boendet kan inte vara anonyma för personalen, det kostar att bo. Socialförvaltningen betalar och därmed kan man inte vara anonym. Avgiften är för närvarande 420 kronor per dygn och kvinna för kvinnor från Stockholms stad. Andra kommuners kvinnor får betala dubbla avgiften. Det kostar inget extra för barn.

Palatset är mycket vackert renoverat och inredningen är ståtlig. För första gången slipper våldsutsatta kvinnor

gömma sig på bakgator och i kyffiga lägenheter. När en kvinna ständigt fått höra att hon är värdelös och dum, när hon blir misshandlad och våldtagen tappar hon självkänslan. Många kvinnor mår mycket bättre bara de kommer in i palatset. Att efter, som i många fall, år av förtryck få välkomnas till ett palats höjer självkänslan enormt. Vägen till hjälp och upprättelse börjar där.

Operation Kvinnofrid

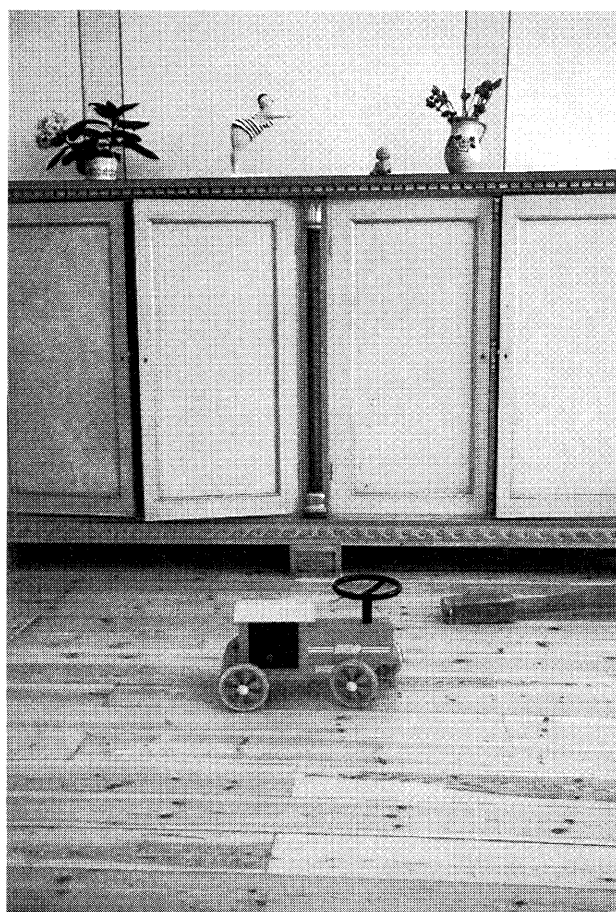
Stockholms län har en landshövding som heter Ulf Adelsohn. Han vill återinföra den kvinnofrid som Birger Jarl instiftade på 1200-talet. Tillsammans med polisen, politiker, Stockholms stad, Stockholms landsting, en del andra landsting, en del grannkommuner, Socialstyrelsen, Brottsofferjouren, åklagarna och många fler har Ulf Adelsohn drivit en kampanj för Kvinnofrid.

Mängder av resurser har satsats på information och utbildning av personal. Konferenser ordnats och gemensamma riktlinjer utarbetats. Entusiasmen är stor och uppslutningen stor. Men man vet att det inte räcker. Därför ska resurser för att hjälpa kvinnorna finnas. Männen som slår ska också få hjälp till rehabilitering.

Text och bilder: Anita Andersson-Stenfors

Bilderna högst upp och närmast till höger: Att efter, som i många fall, år av förtryck få välkomnas till ett palats höjer självkänslan enormt. Palatset är renoverat och mycket av inredningen är skänkt av vänliga människor som vill stötta.

Längst till höger: Ann Mari Wallberg, chef för Kriscentrum, är stolt över palatsets konst.

En värld där alla vinner

Hazel Henderson, nationalekonom från USA, kritiserar den traditionella nationalekonomin, främst hur BNP beräknas. Hon har varit rådgivare åt flera amerikanska och internationella organisationer och har arbetat med hur man skall finna nya vägar att utveckla och finansiera FNs verksamhet.

Dr Henderson har besökt Sverige ett antal gånger sedan 1972. Denna gång höll hon ett seminarium i Betlehems kyrkan i Göteborg om hur världen har förändrats sedan 1970.

Föredraget baserades på hennes senaste bok om en vinna-vinna-strategi som bygger mer på samarbete än på konkurrens. Kontentan är att industrialiseringen är förverkad och det mesta görs i dag utanför den vanliga ekonomin och BNP är därför inte korrekt. Konsekvenserna av ekonomin syns mer nu i till exempel i form av miljöförstöring än för 20 år sedan. Resultatet blir icke hållbara ekonomier.

Konsekvenserna av ekonomin syns mer nu i form av miljöförstöring

I dag har den icke produktiva hushållsekonomin ett index, ett pris som FN har bestämt. 1995 ändrade Världsbanken sitt index så att mänskligt kapital nu ingår, miljö är 20% och 20% av ekonomin är ren penningekonomi.

Marknader och regler är två sidor av samma mynt och i dag slåss man om den globala marknaden. Marknadsekonomen är inte intresserade av mänskliga relationer och samarbete men utan det får man en maffiaekonomi. I dag finns ett globalt recept för utveckling och hur handel skall gå till.

Löser budgetproblem med nedskärningar

Globalt löser man alla budgetproblem med nedskärningar. Politiker skapar ekonomi och handel och det är dom som måste korrigera detta. De ekonomiska teorier som finns passar inte alla, varken länder eller människor. Det behövs nya standards i dag och nya alternativ för till exempel miljö.

Fler och fler kvinnor är entreprenörer i dag. I USA

kapitaliserar de fler människor än de största företagen. Ofta inom ramen av små företag, mikroprojekt.

I dag vill många yngre ha något eget, något som intresserar dem. Hur påverkar de med sitt handlande? Man skapar nätverk, man använder bytesekonomi och kanske nya valutor. Detta påverkar även Världsbanken och det globala kasinot. I dag finns en del lokala ekonomier. Då även serviceekonomin är större i dag måste man ändra på beskattningssystemet.

Viktigt att ha tilltro till FN

Hazel Henderson tycker att det är viktigt att folk har tilltro till FN som institution, och att medlemmarna betalar sina skulder dit. Den stora vapenhandeln är ett problem eftersom FN har liten kontroll över den. Ofta går handeln till tredje världen och är mycket lönsam; det gäller både den legala och illegala handeln.

Kan det nuvarande ekonomiska systemet förändras eller måste det helt förkastas?

– Man måste ändra beskattningssystemet, säger dr Henderson. Det kommer alltid att finnas plats för den offentliga sektorn även för en liten stark ekonomi.

Eva Wikman

ETT NEJ ÄR ETT NEJ ÄR ETT NJA ÄR ETT JA?

Att ett nej är ett nej är väl självklart i de flesta sammanhang utom ett: våldtäkt. Stina Jeffner har hittat en hel del under ytan i sin avhandling Liksom våldtäkt, typ. Här finns det olika omständigheter som kan tänja på ett nej, trots att alla anser att våldtäkt är oacceptabelt.

Vid en våldtäkt läggs ofta skulden på flickan: hon var för full, hade för kort kjol eller sa inte nej tillräckligt tydligt. Pojken däremot blir utan skuld om han var för full, då visste han ju inte riktigt vad han gjorde och hade hon kort kjol blev behovet för stort för honom.

Det här är något som både pojkar och flickor tycker. Stina Jeffner menar att under ytan har det inte hänt så mycket med jämställdheten på området.

Men akta er killar, en dag kan det vara en Bella ni möter! Kanske kunde Helen Zahavis Dirty weekend bli kurslitteratur på grundskolan. Ett litet tips bara!

Allt är möjligt!

Det rådande civilståndet i samhället är att vara gift, det är det "normala" tillståndet. Om man avviker från det så är man onormal. T. ex om man väljer att leva ensam och är kvinna, så är det något fel på en: inte tillräckligt attraktiv, ragata, inte tillräckligt vacker, hatar män, för stolt för att kunna anpassa sig eller vad det nu kan vara.

Man går då och väntar på att bli vald av en man. Den inställningen gör ju att en ensamstående kvinna utgör ett hot för gifta kvinnor. Hon kan ju ta deras män ifrån dem.

Andra föreställningar om oss som lever ensamma är att vi känner oss ensamma. Det verkar som att om man inte är gift eller lever i samboskap så umgås man inte med någon. En man kan gå fram till några kvinnor som sitter runt ett bord på en restaurant och säga: "Och här sitter ni alldeles ensamma."

Den enda relationen som tydligen är värd något för en kvinna är relationen med en man. Att ha en djup varm relation med en kvinna är inte lika mycket värt som relationen med en man. B.l.a. Shere Hites forskning visar att fler gifta än ogifta kvinnor säger att de känner sig ensamma.

En ogift kvinna uppfattas inte som en hel människa förrän hon lever i ett förhållande med en man. Det är något hotande med en kvinna som väljer att leva själv. Kanske är det så att man känner sig odugliga med kvinnor som hellre väljer att leva ensamma än att gifta sig. Och för gifta kvinnor kanske det är sorgligt att bli påmind om att det finns andra val än att gifta sig.

Shere Hite skriver: "Men är det kanske onormalt att inte leva i en relation? Är 'riktiga mogna kvinnor' alltid gifta och har barn? Nej, statistiskt sett är det inte så. I

Tyskland, bara ett exempel, lever halva den vuxna befolkningen som singlar. Och om man lägger ihop åren från 18 till kvinnors giftermålsålder (25-29 i genomsnitt i västvärlden) med åren efter en eventuell skilsmässa, eller mellan två äktenskap, och till sist med åren som änka (eftersom kvinnor lever längre än män) så lever genomsnittskvinnan som singel i halva sitt vuxna liv. Fast egentligen är redan termen 'singel' grundfalsk. De flesta singlar har många djupa relationer med vänner, föräldrar, barn och älskade. Men i ett samhälle som bygger på äktenskap och traditionella familjer har 'singel' (efter 20) en svag klang av illegitimitet. Samtidigt kan "gift" ge associationer till låsningar och pråktighet. Ingendera föreställning är giltig förstås. Det finns lika många sorters äktenskap som stjärnor i Vintergatan. Och ännu fler sätt att vara singel på."

Samhället har en uppsjö av olika stelheter kring hur man skall leva. Och vi fostras in i hur det skall vara. I

samhället vi föddes in i fanns redan stelheter. Vi skulle växa upp, skaffa utbildning, skaffa ett jobb, gifta oss och bilda familj.

Det var inte frågan om att tänka ut själv hur vi egentligen ville ha det. Vi blev t.ex inte uppmuntrade som kvinnor att skaffa oss nära relationer till massor av olika män så vi kunde välja med vem vi ville göra olika saker. Vem vi ville ge oss ut och resa med, vem vi ville gå på bio, teater eller dans med, vem vi ville träffa och äta goda middagar, vem vi ville skaffa barn tillsammans med osv.

Egentligen finns det ett otal sätt att leva på. Det går att ha alla de relationer vi vill ha. Allting är ju egentligen möjligt och vi kvinnor

behöver inte nöja oss med mindre än absolut allting!

Birgitta Nilsson

Shere Hites
forskning
visar att fler
gifta än
ogifta kvinnor
säger att de
känner sig
ensamma

Fredskonferens eller efterkrigssjukdom?

Av Emilia Fogelklou Norlind

Jag tror inte mycket på resolutioner. Men jag tror på att fred måste skapas i n i f r å n. Och då måste man ö v a mänsklig kontakt med olikkännande och olikttänkande. Hur svår den övningen är, behöver ingen tala om för oss. Inte minst därför att det inte bara är avstånden som är svåra att överbrygga, också därför att det ges så många felaktiga identifieringar.

Men vi är nu en gång här, vi olika sorters människor, med olikartad historia, skilda omständigheter och orosfaktorer. Vi måste skapa mötesplatser, där vi kan komma till tals med varandra, inte bara för att instämma med dem vi mest likna, utan just för att lyssna till de fjärmaste, de mest annorlunda.

Motståndsrörelsernas under kriget, också c i v i l t övade, andliga hållning var att hålla sig rak och o-gemen och sätta skarpa gränser mellan de ena och de andra. Det tar nu emot att slå om och öva en annan hållning, fredens, som – om den icke förväxlas med ren passivitet – är minst lika kostsam, ehuru utan bravader. Vi behöver nu uppbjuda alla krafter för att inta lyssnar- eller läkarehållning, just där man nyss stod som endast dömande eller krigande.

För min del känner jag det, trots ofrivillig frånvaro från den omdebatterade konferansen, så viktigt att det finns en m ö t e s p l a t s mellan Österns och Västerns kvinnor i fredens tecken, att jag – sedan jag ärligt sagt till att jag i n t e kommer för resolutioners skull, kanske inte kan gå med på hälften av dessa, utan för m ä n - n i s k o r s – är tacksam för en sådan möjlighet (tills jag blir utkastad!).

Jag hör indignerade utrop: "Så kan man resonera när det gäller privata angelägenheter, men i n t e när det gäller stater eller åskådningar"! Staten är väl dock endast en hävdvunnen eller nybildad ram kring sina levande förvandlingsbara människor? Och vad är väl en åskådning, om den inte är djupt förankrad i den enskildes tänkande över sitt livs erfarenhet eller de erfarenheter som tillförts genom historisk samhörighet med någon viss folk- eller trosgrupp?

Men vill man just gå in på dagens politiska brännfrågor, vet jag ingen bättre att anföra än Michael Straight ur det nummer an New Republic (sept. 15) som nyligen lades i mina händer och som utpräglat markerar fredens i stället för det fortsatta motståndets hållning (med felriktade frågeställningar som fortsätta att tala krigets språk!) Straights artikel heter "Fixing the blame for the cold war".

"Konflikten står inte mellan frihet och kommunism. Ryssland är inte kommunistiskt, och vi är inte fria. Den står inte mellan folket och deras exploatörer, ty exploatering finns ännu inte i Ryssland, och grunden för vår styrelse är 'popular consent'. I den utsträckning som också de värst exploaterade amerikanare eldas av frihetens ideal, är vi fria. För frihet vill amerikaner – och européer – kämpa och dö. Sovjetledarna har orätt när de förutsätta att för oss friheten är en fras.

Vi å vår sida likställer civil frihet och demokrati. Men man kan nå demokrati på andra vägar än genom kapitalism. För Amerika och England betyder i dag demokrati möjligheten för en politisk minoritet att bli majoritet genom maktomfördelning i styrelsen och tillförsäkrandet av politiska rättigheter. Men vårt demokratiska ursprung låg till en del i Franska revolutionen, som när den befriade världen från feodalism hävdade att demokrati var majoritetsstyre. I många östeuropeiska länder, vilkas folk i dag rör sig direkt från feodalism till socialism, gäller majoritetsregeln och gör anspråk på demokrati.

– Om F.N:S statuter alls hade någon mening, betyder de en lära om fridfull existens av kommunistiska, socialistiska och kapitalistiska samhällen inom F.N. under den mellantid i vilken sida vid sida ett världssamhälle – (förarbetas).

– Det är nedbrytandet av denna lära som i dag hotar oss. I detta sammanbrott är användningen av veto, bråket om strategiskt material och baser, dominerandet över små stater, fängslande och avrättning av oppositionsledare

samt anhopningen av atomvapen inte orsaker utan symtom.

Från Yalta återvände Roosevelt med antagandet att fred berodde av en alljämt vidgad gemenskapsgrund mellan de allierade. Ett kommunistiskt samhälle med ökad frihet, ett kapitalistiskt samhälle med ökad planering skulle kunna vidga den gemensamma basen av demokratisk socialism." I stället delar nu alla nationer upp sig på konflikten mellan Amerika och Ryssland. Var och en håller sig hårdnackat fast vid sitt eget status quo, och när de mötas, snarare skärper de än modifierar sina motsättningar. Konflikten reducerar nationer som en gång varit oberoende och demokratiska till ett slags kolonistatus, där inbördeskrig måste följa på undandragandet av amerikanska eller sovjettrupper. Det är att föröda den nya internationalismens anda och alla förhoppningar om sociala och politiska reformer. Det reducerar vitala folk till pantobjekt. Under stärkande av tesen "den som inte är för oss är mot oss", stryker den alla medelgrupper till förmån för ytterliggående höger eller vänster, där vårt eget progressiva land identifieras med den absoluta rätten."

Med denne amerikans uttalande kan man jämföra ryssen Vysjinskijs (enl. D.N 9/11 47): "Olikheten i ekonomiskt samhällssystem mellan Sovjetunionen och resten av världen behövde lika litet leda till krig, som likheten i ekonomiskt system tidigare hindrat kapitalistiska stater från att komma i krig med varandra."

Måste vi inte –som individuella och grupper –nödga likartade och olikartade meningsföreträdare av representativ art att *ta sina egna ord på rama allvaret?* Förutsättningar därför skapas bättre vid fria konferanser, än vid på förhand uppladdade maktmätningar mellan rena "representanter" utan rätt till "privata" synpunkter på rätt och orätt inför nya kartlägganden av fakta och deras tolkning.

Med anledning av Vi Mänskors 50-årsjubileum trycker vi en artikel från första årgången av Vi Kvinnor i varje nummer.

Vår medlem, teologie hedersdoktor *Emilia Fogelklou Norlind*, är känd icke blott för sitt religionshistoriska och psykologiska författarskap utan även för sitt aktiva deltagande i kväkarnas arbete, framförallt för krigets offer. Hon har alltid varit en brinnande förkämpe för kvinnornas fulla rättigheter och för samarbete för fred.

Konstnärsporträttet

Maj Arnell

Maj Arnells målningar känns lätta och fyllda av luftighet. De är ljusa i tonen, antydande och ändå så påtagliga.

Hon målar det hon har omkring sig: det kan vara föremålen på bordet, utsikten från fönstret på Teatergatan i Göteborg där hon bor; det kan vara landskapet på Tjörn, där hon är på somrarna; eller människorna i hennes närhet. Det kan också vara sig själv hon använder som "motiv". Trots att hon målat sitt porträtt utan vare sig ögon eller mun, är det skildrat med en sådan precision att jag direkt känner igen henne i målningen.

Hennes arbetssätt tycks vara att måla intuitivt tills hon får fram en speciell stämning, känsla eller ton i bilden. Blommorna i vasen eller husfasaden hon ser tvärs över gatan är för henne medel eller förevändningar för att kunna komponera med färg.

Så här beskriver hon själv sitt måleri: "Man kan laborera med vad som helst. Det är tillåtet. Man kommer igenom en mur när man arbetar. Det är jag och bilden. Det som varit föremål eller figurer har försvunnit. Då är man rädd att tynga bilden. Så kommer de lätta attackerna, för då kan man inte precisera med tunga drag. Då har man släppt verkligheten, då gäller det bara att forma inom fyrkanten. Det är inte precis föremålet man målar, men man måste måla utifrån nånting." Konst är för Maj Arnell att skapa med färg och form, och där färgen är den viktigaste ingrediensen. Med denna beskrivning skulle man kunna kalla henne en "göteborgskolorist" Men hon tillhör inte alls göteborgskoloristernas generation. Hon gick på Valands konstskola under 1940-talet, och hade

en s. k. Göteborgskolorist som lärare – Nils Nilsson. Hon var studiekamrat med Olle Skagerfors och Carl-Erik Hammarén. Under många år var hon nära vän till den något äldre konstnären Alf Lindberg, som gav henne konstnärligt stöd. Hon kom också att i sin konst bli jämförd med honom.

Tidigt blev hon änka med tre barn, och fick svårt att kunna klara sig på sin konst. Hon hade ett annat arbete en kort period, men sedan lyckades hon klara sig med en knapp pension efter sin man. Hennes lätta, antydande sätt att måla har blivit allt friare, mer lustfyllt och träffsäkrare. "Den dagen som började så grå var kanske den bästa. Protest mot olust kan sätta skaparandan igång. Det är svårt att förklara. En påbörjad osäker målning får plötsligt sitt rätta ackord. Föremål faller ett efter ett på plats. Det handlar hela tiden om balans för mig, om färgen." Maj Arnell är nu 87 år. Hon är vitalare och tydligare i sitt måleri än någonsin förr.

*Att måla är för mig
som att vandra i fjällen.
Väl uppe på en topp
ser man nästa hägra.*

*Det är detta
som ger spänning
till varje nytt försök.*

Lena Boëthius

Natt över Nordstan

Jesus stack ner handen i den svarta papperskorgen och rotade fram det han sett glimma i djupet.

– Kolla, Johann – har du sett! Nu kommer i alla fall en av oss att lukta gott till jul, utropade han och skruvade locket av den lilla flaskan. Armani after shave, läste han högt från etiketten. Arma ni efter skavet, ha ha. Det svider la som fan, förstås.

Johann betraktade eftertänksamt den magre långhåriga mannen och kliade sig i skägget.

– Ja, jag behöver inget, så du kan behålla det för dig själv, konstaterade han.

En tredje man gjorde dem sällskap vid fyndplatsen.

– Kolla, Peter! Luktgott till jul!

– Är du färdig? Undrade Peter försynt och skyfflade med fötterna, där gummisnoddar höll kängornas sulor på plats.

– Jajamensan, nu är jag rustad för helgen, skrockade Jesus och stirrade med tindrande ögon på den eleganta flaskan.

– Jag först, jag först! Johann gjorde sig bred framför papperskorgen och började gräva i innehållet. Han halade upp ett litet paket cigaretter där bara en av de tio fattades.

– Detta är vad jag kallar fynd, myste han och pillade med darriga fingrar fram en cigarett. Har någon tändstickor?

Både Jesus och Peter ruskade på huvudet.

– Äsch, jag får la vänta tills vi kommer hem. Paketet försvann ner i fickan på den malätna yllerocken vars etikett med "Boss" inbroderat knappt gick att läsa längre.

Peter vågade sig fram och stack i sin tur försiktigt ner handen. Med ovana rörelser lät han fingrarna fara över innehållet och ryste omärkligt till. Så kände han plötsligt något mjukt och lent, som hud. Han grep om föremålet och drog upp det.

– En... en plånbok! Utbrast han häpet.

– Ja, den e la tom, förstås. Det är säkert nån unge som snott den inne på torget, avfärdade Jesus honom med ett uns av avundsjuke i rösten. En ordentlig unge, tillade han eftertänksamt. Eftersom han slängde den i papperskorgen, förtydliga han sedan.

Men Peter tänkte inte låta sig nedslås av en sådan detalj. Det var en fin plånbok, i mjukaste skinn. Han öppnade den njutningsfullt. Två, fyra, åtta plastkort, ett körkort, försäkringsbesked, en gul knottrig kondom som utlovade banansmak. Peter tog samtliga föremål

och släppte ner dem i tunnan igen – inget av detta hade han användning för. Så öppnade han sedelfacket. I nästa ögonblick svartnade det framför ögonen på honom.

– Killar... flämtade han.

Johann slet till sig plånboken, pillade upp innehållet och räknade långsamt.

– Tio tusenlappar. Tio tusen spänn! Tio helvetes lakan!

Peter tog tillbaka hittegodset. Med skyndsamma rörelser sköt han ner pengarna, smällde ihop plånboken och tryckte den till bröstet.

– Här ska firas julafton, lovade han. Jag bjuder!

De tre männen gick på rad efter varandra i den smala passagen mellan containern och betongväggen – Jesus, Johann och Peter. Alla bar på tunga kassar. I inte så få klirrade det löftesrikt. Just då de skulle kliva in genom öppningen till kulan de kallade sitt hem, tvärstannade Jesus och de två andra seriekrockade med honom.

– För helvete! Akta provianten! Röt Johann.

– Sh! Väste Jesus och höll upp ena handen.

I tystnaden hördes det ynkligaste lilla gnällande man kunde tänka sig. Det lät som... som...

– En barnunge! Hemma hos oss! viskade Johann högljutt.

De tre stod obeslutsamt och skuffade på varandra.

– Gå först du. Johann gav Jesus en puff med armbågen.

Denna tog avvaktande ett steg innanför den höga tröskeln. I det skumma ljuset från fotogenlampan skymtade han en ung kvinna, rena flickungen såg det ut som. Hon satt på Peters madrass och i armarna höll hon ett litet bylte. Det var från detta bylte det svaga gnällandet kom. Flickan var vit i ansiktet och de mörka ögonen stirrade förskrämt på honom.

– Förlåt... jag hade ingenstans att ta vägen, stammade hon. Jag... jag har visst ställt till det hemskt här... Hon gjorde en vag gest med handen mot en hög lakan som låg bredvid. – Kan ni... Har ni... Jag har inte klippt av navelsträngen ännu.

Peter kikade fram över axeln på de två andra.

– Jag har en fickkniv. Med ovanlig beslutsamhet trängde han sig fram och satte sig på huk bredvid flickan med barnet. – Får jag se, bad han. Med

ILLUSTRATION: CECILIA HÄGGSTRÖM

oändligt varsamma händer öppnade han tygbyltet. Ett litet blodigt gossebarn! – Värm lite vatten, beordrade han Jesus och Johann som långsamt närmat sig och nu kikade över hans axel på underverket.

– Vi har inget vatten, protesterade de i munnen på varandra.

– Ni får la ta lite av spriten, då!

De ställde ifrån sig kassarna och gick för att sätta fyr på fotogenköket. Peter tog upp kniven ur fickan och glödgade den i lågan från lampan, innan han skar av strängen strax ovanför den knut som modern gjort. Den lille skrek och fäktade med armar och ben.

– Så, så, mumlade Peter. Nu ska vi bara tvätta av dig lite också. Han tog emot muggen med varm sprit, doppade en flik av ett tygstycke i den och gick till verket.

Barnet sov, modern vilade belåtet mot kuddarna som de pallat upp bakom ryggen på henne. Mitt emot, uppradade på Jesus madrass satt de tre männen. Från Jesus rödfrusna kinder kom en svag doft av rakvatten. Johann blossade njutningsfullt på en cigarett. Alla hade fått var sitt glas i handen. Peter höjde sitt.

– Vi får ta födelsesupen och julsupen på en gång, skrockade han. Skål, och god jul!

Då han lutade huvudet bakåt för att tömma de sista dropparna, föll hans blick på den mörka natthimlen som syntes i skarven mellan bräderna och muren. Där strålade en stjärna så förunderligt klart – eller var det bara ljusen från en flygmaskin, på väg till Landvetter?

Ada Fox

Sju argument mot bestrålning av livsmedel

Sverige har sedan 1988 och 1989 ett totalförbud mot bestrålning som livsmedelsteknik; det gäller även import. Våren 1996 blev bestrålning av kryddor och torra örter tillåtna därför att gångse teknik – giftgas (etylenoxid) – av arbetarskyddsskäl förbjöds. Annars är totalförbudet intakt.

Under sommaren och hösten i år har Sverige utsatts för något som liknar en kampanj i avsikt att få oss att ge vika och slopa förbudet: Först importeras salmonellasmittat fågelkött, sedan smittat kött som bestrålats – båda från Frankrike, båda från samma importör. Det luktar, inte sant?

Risken är, att rädslan för smitta bildar grogrund för en opinion mot förbudet. Men vi konsumenter får inte låta oss luras. Det finns gott om skäl till ett fortsatt förbud.

Till exempel:

1. Alla har vi rätt till 'ärlig mat'. Vi ska kunna med hjälp av våra sinnen – syn, känsla och lukt – avgöra om en vara är färsk och sund. Ålder, ev. dålig lagring o.s.v. ska kunna avläsas i produkten. Denna 'rättighet' åsidosätts av bestrålning.

2. Smittade livsmedel som sanerats med bestrålning skulle konkurrera med sunda produkter. Produkter som annars snabbt skulle chanseras håller till synes stilen. Eftersom noggrannhet kostar på, kan odlare, leverantörer och handlare som vinnlägger sig om äkta kvalitet drabbas hårt. Slarv kan, tack vare tekniken, löna sig!

I det aktuella fallet: Håll i minnet att svenska fjäderfäproducenter har lyckats åstadkomma 100%-salmonellafria produkter (nästintill unikt i Europa!). Den franska salmonellaimporten – om den blev laglig – skulle slå hårt mot dem – och mot oss.

3. Bestrålningen minskar livsmedlens näringsvärde – Förlusterna må vara små (över lag) i den obehandlade

varan men de växer betydligt under tillagningen. Varor som bestrålats upprepade gånger blir i det närmaste värdelösa – men kan ändå se bra ut!

4. Naturligt förekommande antioxidanter (i t.ex. C-vitaminhaltiga livsmedel) tar stryk av bestrålning och de radiolytiska processer som bestrålningen sätter igång.

5. Risken för botulinförgiftning, som är dödlig, ökar (främst i strålbehandlad fisk- och köttråvara) eftersom bakterien i fråga hör till de mera strålningsresistenta arterna.

Sist, men inte minst, ett par argument av mer politisk art:

6. Bestrålning är i stort en kosmetisk teknik. Den täcker över symtomerna men lämnar problemen därhän. Till exempel: De smutsiga kryddor som odlas i t.ex. Sydostasien saneras vid ankomsten till Europa men de fortsätter att orsaka sjukdom och skörda liv i odlingsländerna. Är det rimligt? Skulle det inte vara långt bättre om vi hjälpte länderna hyfsa sin livsmedelshantering (med icke-strålande teknik)?

7. Alla mår vi bra av att hålla radioaktiva hanteringar i samhället till ett absolut minimum. Nu finns det två bestrålningsanläggningar i Sverige (före förbudet fanns det tre). De används huvudsakligen för att sterilisera sjukvårdsmaterial. Tillåten livsmedelsbestrålning skulle klart öka anläggningarnas lönsamhet, kanske t.o.m. ge underlag för en tredje någonstans i Skåne.

Nej, vi konsumenter gör rätt i att värna det svenska förbudet.

Charly Hultén

Författaren har följt frågan om bestrålning inom FN (WHO/FAO), Europa och USA sedan 1987.

Varor som bestrålats upprepade gånger blir i det närmaste värdelösa

Tankar kring en demonstration

Alla läste Vi Mänskor, men alla var inte så många. Bara några hundra kom, trots att det var 70 organisationer; fackföreningar, kvinnoorganisationer, miljöorganisationer, vänsterpartiet och Ung vänster etc, som stod bakom manifestationen *Samling för jobben*. En manifestation som pågick i dagarna tre i Göteborg, strax efter socialdemokraternas partikongress.

På lördagen var det demonstration med talare som Kommunalarbetarförbundets förra ordförande Lillemor Arvidsson, biskop Lars Eckerdal och engelsmannen Ken Coates och mycket musik bl.a. med Tomas Ellerås. Det var där vi var så få. Men alla läste (eller nästan alla) ett gratisexemplar av Vi Mänskors gula nummer d.v.s. det om Arbete (nr 3-95).

Varför kom det inte fler?

Först hade jag tänkt att skriva att demonstrationen som manifestation och vapen har överlevt sig själv. Demonstrationer i dag har blivit alldeles för reglerade och organiserade. Sedan företagarorganisationer avväpnade detta kampmedel genom att demonstrera den fjärde oktober för flera år sedan har udden försvunnit.

Men efter miljökatastrofen med tunnelbygget genom Hallandsåsen och de närboendes totala uppslutning vid demonstrationen mot bygget, så kan jag inte skriva så. Och det finns andra exempel t.ex. vid nedläggningen av delar av Ericssons verksamhet i Norrköping.

Men varför kommer de då ingen till *Samling för jobben*, när det finns så många arbetslösa och många andra håller på att jobba, så de blir sjuka av överbelastning på grund av för lite personal?

Är kanske arbetslöshet ett normaltillstånd? Eller var det så att socialdemokraternas partikongress veckan innan hade invagat medborgarna i hopp om bättre tider. Det ligger en hel del i det tror jag.

Vem riktar man demonstrationen mot?

Men det beror också på att man inte riktigt vet vem man riktar demonstrationen mot? Samma problem som socialdemokraterna hade 1 maj – inte ville man demonstrera mot sina egna, så därför ställde inte så många

upp – för inte kunde man gå med av stolthet.

Jag tror detta var en av många orsaker till varför inte anslutning från fackföreningsrörelsen var större. Lojaliteten och brist på målgrupp. EU, regeringen eller kapitalisterna? Det är så mycket mera självklart att demonstrera när "motståndaren" är uppenbar som SKANSKA och Banverket.

En bred uppslutning av arrangörer är inte alltid något gott. Det finns en gräns, när budskapen som man kan enas om liksom till vem man riktar det till, blir alldeles för vagt för att kunna engagera. Demonstrationerna på internationella kvinnodagen har sakta men säkert kommit in i detta de senaste åren. Och därför har de nästan utplånat sig själva och dagen blivit mer en dag för evenemang och fest än kampdag. Detta hände när den avväpnades genom att FN skickade ut budskapet att 8 mars skulle vara en högtidsdag.

Men visst kan man ha stora demonstrationer där nästan alla ställer upp som den enorma demonstration som var för kärnvapenfri zon i Norden 1982, med 100 000 deltagare. Men det var innan satsa-på-dig-själv-syndromet tog överhanden och det var inte politiskt känsligt på samma sätt som *Samling för jobben*.

Marknadsföring kan vara en annan orsak – finns det fler?

Text och bild: Gunnel Atlestam

*Så här glest var det vid Götaplatsen i Göteborg under demonstrationen *Samling för jobben*. Har demonstration som vapen överlevt sig själv, undrar Gunnel Atlestam.*

Starka kvinnor i litteraturen

TÄVLING

Vad heter hon? Ett namn passar till varje bokstav.

A Huvudpersonen i Cora Sandels självbiografiska utvecklingsromaner.

B Anna Maria Lenngrens råd i dikten *Några ord till min kära dotter ifall jag hade någon* är riktade till henne.

C Författaren Colettes andra jag i hennes roman från år 1900.

D De två okynniga flickorna i *Det blåser på månen* av Erik Linklater.

E Blomsterflickan i Bernhard Shaws komedi *Pygmalion*.

F Så lyder madamens efternamn i Strindbergs *Hemsöborna*.

G Tora Dahl berättar om henne i sin romanserie som börjar med *Fosterbarn*.

H Hjältinna hos Fredrika Bremer med kvinnotidskrift uppkallad efter sig.

I Hon tyckte synd om människorna i Strindbergs *Ett drömspel*.

J Jungfrun från Orleans som har gestaltats av bl.a. Schiller och Shaw.

K Flickan i frack i Hjalmar Bergmans berättelse med samma namn.

L Hon uppmanade till kärleksstrejk i komedin av Aristofanes.

M Bertolt Brecht beskriver denna marketenterska i sitt skådespel uppkallat efter henne.

N Huvudperson i Ibsens *Ett dockhem* som blev symbol för kvinnokampen i Norge.

O Titelfigur som växlar kön till kvinna i roman av Virginia Woolf.

P Världens starkaste flicka.

Q Doris Lessings Martha heter så i efternamn.

R Statarhustrun och huvudpersonen i *Bara en mor* av Ivar Lo-Johansson.

S Sagoberätterskan i *Tusen och en natt*.

T Agnes von Krusenstjernas alter ego i romantrilogin med detta namn.

U Oppositionell flicka hos Laxness i romanen *Atomstationen*.

V Den frigjorda Saras efternamn i Almqvists *Det går an*.

X Sokrates stridslystna hustru.

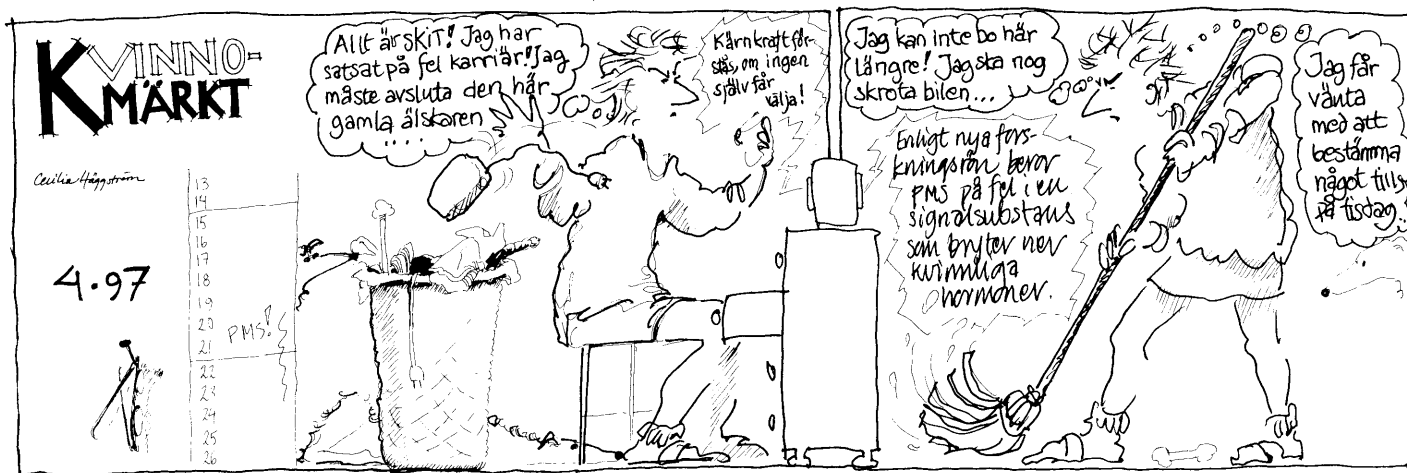
Sammanställt av Madeleine Bergmark

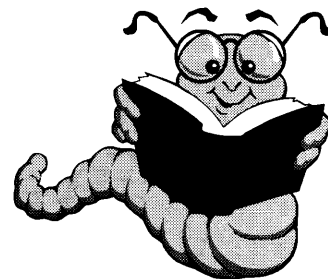
Skicka in rätt svar senast 1 februari till Vi Mänkor, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg. Du kan vinna en prenumeration eller boken *Arbete, Bröd, Fred* (om 8 mars). Ange vad du väljer. Lycka till!

Vinnare!

I förra numrets tävling hade Agneta Berglund i Skellefteå skickat in rätt svar. Grattis!

Rätt rad var: A 2 I, B 5 H, C 4 F, D 1 G, E 3 J.

**Svetlana Aleksijevitj,
Bön för Tjernobyl. En
framtidskrönika
Ordfront 1997**

Just medan jag läser Svetlana Aleksijevitjs *Bön för Tjernobyl* avslöjas giftskandalen vid tunnelbygget genom Hallandsåsen. Ofrivilligt drar jag jämförelser med Aleksijevitjs repotagebok. Vad som verkade omöjligt i vårt land liknar i viss mån det som skedde i Vitryssland, för snart elva år sen. Den fruktansvärda, ofattbara katastrofen med verkningar för generationer, ja årtusenden framåt. Bön för Tjernobyl känns ännu mera angelägen att läsa, den är kanske den viktigaste boken i vår tid.

Boken är ett litterärt reportage med ett femtiotal monologer, ögonvittnesskildringar, av de drabbade. Den är en empatisk bok – av en författare som helt håller sig i bakgrunden. Istället hörs en kör av olika röster. Den är en skrämmande varningssignal för oss alla. Tjernobyl är en olöst gåta inför framtiden...

Många av offren har aldrig tidigare fått lov att tala högt eller öppet om sina känslor efter Tjernobylkatastrofen. Här kom Aleksijevitj in: Jag har sökt den skakade människan. Den människa som känner att hon får bära detta ensam. Den människa som har begrundat.

...Människor har ett behov av att berätta. Jag har ett behov av att lyssna...

Svetlana Aleksijevitj är också vitryss och hon berättar Vitrysslands historia efter Tjernobyl.

För att göra detta reste hon i tre år och intervjuade folk som arbetat eller bott i närheten av kraftverket; bönder, vetenskapsmän, soldater, hemmafruar, evakuerade, sjuk- sköterskor...

Hennes metod var att lyssna i timmar, med bandspelare. Efteråt: förädling av det ofantliga materialet. Så småningom – efter veckor och år – utkristalliserades det starkaste och viktigaste i deras berättelser och vittnesmål. En naken människa framträder i en naken värld.

I dessa monologer berättar de drabbade i Vitryssland om sina upplevelser och farhågor, sin förvirring och rädsla, sina känslor...

Det är egentligen olidlig läsning – men samtidigt så gripande. Den tvingar till eftertanke, det finns för många frågor utan svar. Bön för Tjernobyl är en lidandets historia, om en ny sorts katastrof som det inte finns några liknelser till. Men den handlar också om meningen med livet och vår existens på jorden.

Samtidigt med denna katastrof havererade Sovjetväldet – undra på att folk blev förvirrade...

Några bilder har särskilt etsat sig fast hos mig:

– Den utbredda sköldkörtelcancern bland dagens skolbarn i Vitryssland- de vet att de ska dö unga.

– Allt byggnadsmaterial som försvunnit från zonen. Även kläder, köksutrustning, verktyg, bestrålade och livsfarliga. Var finns detta nu?

– Tvångsrekryteringen av "frivilliga" till saneringen, ofta direkt på logement eller arbetsplatser: unga soldater, studenter, arbetare mot löfte om höga löner, förmåner och fri sprit.

– Den sovjetiska människan, ryssen som *lyder*, som ställer upp för fosterlandet, som "svurit eden och kysst fanan".

– De frivilliga som utförde det livsfarliga arbetet uppe på själva anläggningens tak.

– Vodkan som flödade och att man

drack allt: eau de cologne, träsprit, schampo...

– Rädslan hos de egna landsmännen för "lysmaskar" och alla som strålar!! Vår tids spetälska...

Och så bilderna från zonen: de utanförstående, de hemlösa som återvänder till den förbjudna zonen, gummorna med sina katter, jägarna, de udda och de utstötta.

Syner i det öde landet: vargfamiljer i husen, förvildade hundar och hästar, blommande ängar och trädgårdar – utan dofter...

Svetlana Aleksijevitj säger: "Jag har skrivit en encyklopedi över min samtids känslor och inre liv. Gång på gång har det känts som om jag skildrar framtiden. Jag har hela tiden samma tema: Vad är människan? Varför finns hon? Och hur mycket människa finns det i människan?"

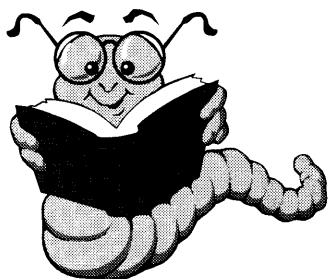
Bön för Tjernobyl är en oerhört imponerande rapport – gripande och stark trots sitt hemska tema. Den är värd att läsas och diskuteras av många människor!

Kerstin Sandgren

.....

**Marie Lundquist,
Istället för minne.
Berättelse.
Bonnier Alba 1997**

Efter att ha publicerat tre mycket uppmärksammade diktsamlingar utger nu Marie Lundquist en bok med undertiteln *Berättelse*. Någon vanlig episk prosa är det dock inte fråga om. Hon använder sig i stort sett av samma skrivsätt som i böckerna med prosadikter. Dessa utmärkte sig för de underfundiga bilderna och den sobra formen. Samma kvaliteter finner man även i den senaste boken där språket är på samma gång klart och fantasifullt.

OM BÖCKER

Istället för minne har ett tungt ämne. Det handlar om en mammas självmord. Lundquist känner – som väl alla anhöriga i liknande situationer – vrede, sorg, saknad och skuld. I korta återblickar frammanar författarinnan bilden av en kvinna som visserligen stod henne nära men som på ett djupare plan förblev en främling.

Att bestämma sig för att dö är inget heroiskt beslut. Det är bara ett beslut. Beslutet är inte varmt och inte kallt. Det har ingen temperatur alls. Som när man sticker ner händerna i vattnet innan man ska bada ett mycket litet barn. Om det inte känns någonting är det som det ska.

Det kan inte ha varit lätt att skriva den här boken. Men kanske kändes det som en nödvändighet. Och det är nog möjligt att denna vackert skrivna berättelse kan hjälpa andra som också plågas av svåra minnen.

Maj Persson

.....

Eva Runefelt, Mjuka mörkret Bonniers 1997

Efter ett uppehåll på elva år återkommer nu Eva Runefelt med en ny diktsamling som redan fått många lovord. Elva år kan tyckas vara en lång tystnad, men under denna tid har ett barn fötts och en novellsamling *Hejdad tid* (1994) publicerats.

Runefelt gör en stark comeback. Dikterna har fått en ökad tyngd, en mognad som växt fram ur både glädje och motgångar. Framför allt handlar det om förluster – mänskliga sådana. I dikt efter dikt talar Runefelt om människor som hon älskat och mist. Men de döda är fortfarande

intensivt närvarande i de levandes tillvaro. Poeten lånar dem sin röst, tycks se det som en plikt och nödvändighet att låta minnet finnas kvar i vårt medvetande.

En vänskapsdikt tillägnas poeten och författarinnan Åsa Nelvin. Denna begåvade diktare fann vid trettio års ålder att livet inte längre var värt att leva. Hennes ande svävar i hög grad över den här boken som skärskådar saknadens mekanismer.

*Mörker lenar kullarna
där avdöda visar sig
och plöjer de levande mot morgon
Vi osaliga för de långdöda,
där de håller sig långt in i tiden,
en vrede*

*Så ofta, mitt i
Jag hör henne*

Eva Runefelts lyrik har en mollstämd ton. Men det finns också beskrivningar av naturen och ett litet barn som visar framåt mot en positiv öppning. Så blandas mörkt och ljus. Och det är lätt att förstå den här samlingens titel.

Maj Persson

.....

Ingrid Segerstedt Wiberg, Gömmarna och andra Lindelöws bokförlag 1997

Författaren konstaterar i sin bok att invandringen till Sverige i dag är den lägsta sen trettioåret. Trots det minskade antalet asylsökande är behovet av hjälp från befolkningen snarast större nu än då.

I boken får vi möta några av de flera tusen modiga gömmarna som finns bland oss. De handlar utifrån sin övertygelse att hjälpa människor i nöd. De trotsar faror och förbud

utan minsta tanke på att få något för egen vinning.

Genom att läsa boken får man också en liten inblick i de asylsökandes liv fyllt av rädsla, ångest och vanmakt.

Ingrid Segerstedt Wiberg skriver: "Vi är skyldiga gömmarna stort tack för deras mod att försvara de svagaste idag i Sverige och i synnerhet för att de för de barns talan som blivit krigens och förföljarnas offer." Förhoppningsvis kommer Gömmarna och andra att öka förståelsen och medkänslan med dem som söker skydd undan förtryck och förföljelse.

Marianne Lindström

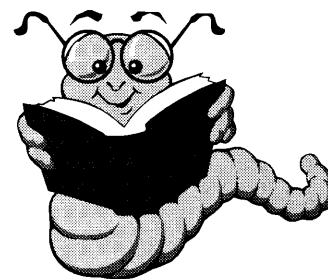
.....

Sandberg, I vattnet flyter man Albert Bonniers förlag

Det är många svåra problem som tas upp i debutromanen *I vattnet flyter man*. En ung kvinna med ett oförklarad dödsfall i familjen. En stor ensamhet och många frågor. Längtan och pubertetsproblem. Men Kristina Sandberg är en mogen författare och tonen är övertygande och äkta i denna nyanserade berättelse om en ung flickas väg till vuxenlivet.

Huvudpersonen Anna är 17 år och går sista året i gymnasiet. Hon börjar få fler och fler minnesbilder av sin döda mamma och söker efter en förklaring till hennes död. Hon får inga riktiga svar av sin omgivning, utan måste själv söka efter pusselbitar i brev, dagböcker, foton.

Romanen handlar om sökandet efter identiteter, Annas egen och moderns. Men också om vänskapen med kamraten Moa och längtan efter

kärlek, närhet och sex. Diskussioner om utseende, mat och skola finns också med.

Anna lever mest i nuet och i det förflutna, ett allvarligt, ofta sorgset och övergivet liv, som slutar i kris.

Författarinnan skriver lågmält och stilsäkert med goda person- och miljöskildringar, tex av morföräldrarna och barndomens smultronställen.

Romanen är väl komponerad mellan minnesbilder och nutids-skildring, oftast i presensform

som ger stark närvarokänsla. I vattnet flyter man är en klok bok för och om unga vuxna.

Kerstin Sandgren

Eva Ribich, Med kunden mot det gula Bonniers 1997

Det är alltid spännande att läsa debutanter, att få följa ett, kanske lovande, författarskap från allra första början. I serien *Ny Lyrisk*, som består av små och inte så påkostade böcker, presenterar Bonniers en rad unga diktare. En av dessa är Eva Ribich, född 1970. Hennes första bok består av korta och komprimerade prosadikter som är skrivna på ett vardagligt och föga poetiskt språk. Ändå lyckas poeten genom sin lyhördhet och känsla för detaljer uppnå fina effekter. Hon vet att skilja ut just de saker som är signifikanta och kan berätta något om en situation och ett känsloläge. Kanske skulle man kunna kalla denna stil för minimalism. Det handlar genomgående om att välja bort allt som är överflödigt, att avstå från alla onödiga lyriska utsmyckningar.

I den första av bokens sex avsnitt beskrivs ett gammalt, gult hus med

snickarglädje. Poeten talar om hur hon närmar sig huset längs grusgången, hur hon går in och passerar rum efter rum. Det är tydligt att Ribich känner detta hus utan och innan. Jag gissar att det är hennes barndomshem, ett hus med många minnen som blivit en symbol för trygghet.

*På den vitmålade verandan
blommar
pelagonierna våldsamt. Ingen
annanstans
finns en så finlemmad omsorg
som bland vita
snickerier. När man står där
sent på kvällen
drar man med fingret längs med
de tunna
fårorna som penseln har gjort.*

I de följande avdelningarna får vi följa poeten när hon bl a gräver i marken, spelar fiol och sakta vandrar utefter en kaj.

Till sist beskrivs något så trivialt som ett plötsligt skyfall. Ribich skyndar ut på verandan och hämtar hastigt in duk och dynor. Jag tror att den som kan göra poesi av en så obetydlig händelse måste besitta en alldeles speciell form av fantasi.

Maj Persson

Eva Österberg, Folk förr. Historiska essäer.

Atlantis 1995

Kvinnliga forskare har ibland hävdat att kvinnan tidigare var helt rättslös och att mannen utan påföljd kunde misshandla hustru, barn och tjänstefolk. I den här boken visar Eva Österberg att så inte var fallet.

Visserligen var en man i sin fulla rätt att aga sin familj, till exempel genom att utdela örfilar, men agan fick vara inom rimlighetens gränser, annars grep rättssamhället in. Kvinnorna var dessutom ibland mycket självständiga, kunde själva föra sin talan i rätten och fick ärva – även om sonen fick ärva dubbelt så mycket som dottern. Det var kvinnorna som fick rycka in och utföra mäns sysslor i jordbruk och hantverk när männen var borta i de många krigen.

Naturligtvis var situationen olika i olika tidsepoker. Protestantismen införde till exempel starkare kontroll av kvinnorna.

Eva Österberg tillbakavisar också uppfattningen att folk förr inte älskade sina barn lika mycket som vi gör i dag. Man har trott att bland annat den höga barnadödligheten gjorde att mödrarna inte engagerade sig känslomässigt i sina barn. Men Österberg visar med många konkreta exempel att man naturligtvis älskade sina barn.

Detta är en mycket innehållsrik bok, som behandlar allt från tigandets betydelse i de isländska sagorna till skatt och lek, brott och skam. Först var jag lite besviken över den akademiska tonen – jag hade väntad mig en rad raka biografier över medeltidsmänniskor i Sverige – men jag blev snart fascinerad av det jag läste. Och visst träder människorna fram, genom domsprotokoll, helgonlegender och många andra källor.

Men boken är akademisk och kanske lite svårsläst för den som inte är van att läsa sådan litteratur. Dock, svårigheter är till för att övervinnas och man lär sig verkligen en hel del om folk förr.

Aase Bang

ÅRETS STORA MATHELG

Julen är årets stora mathelg, då vi tar fram de gamla välkända recepten, som kanske följt med i många år, kanske också från föregående generationer.

Vi kan visserligen köpa en hel del färdiglagat, men just vid julen är vi nog mycket traditionsbundna och vill ha "mormors köttbullar", "mosters sillinläggning" eller vad det nu kan vara. Och så sprider sig ljuvliga dofter i huset, och vi hjälps åt med förberedelserna. Sill i någon form och sillsallad hör julbordet till.

Senapssill

4-5 filéer av urvattnad inläggningssill
1 rödlök, skivad
1 knippa dill, grovklippt, tag gärna med stjälkarna också

Lag:

1 dl ättiksprit
1 ½ dl vatten
2 dl socker
10 krossade kryddpepparkorn
1 tsk gula senapskorn

Senapssåsen:

3-4 msk svensk senap
1 msk socker
2 msk vinäger
1 krm vitpeppar
½ tsk salt
1 dl olja
1 äggula

Alla ingredienser ska ha rums-temperatur.

1. Koka upp ingredienserna till lagen. Låt kallna.
2. Skär sillen i bitar, varva i en

kruka eller dylikt med skivad lök och dillen.

3. Håll den kalla lagen över sillen, låt den stå svalt ett dygn.

4. Tag upp sillen ur lagen, låt den rinna av väl – även löken (jag brukar ta med den för den blir så god av lagen).

5. Rör ihop senap, socker, vinäger, salt och peppar. Vispa dropvis ner oljan, rör till sist i äggulan. Smaka av! (Går naturligtvis bra att göra i matberedaren.)

6. Blanda sill och senapssås, garnera med hackad rödlök och ny dill.

Sillsallad

Den här blir len och god i smak och konsistens. Innehåller mycket grädde, men en gång om året...

2 urvattnade saltsillfiléer
3 medelstora kokta, kalla potatisar
ca 2 ½ dl tärnade inlagda rödbetor
ca ½ dl tärnad salt- eller ättiksgurka
1 stort äpple
1-2 msk finhackad lök

Sås:

2 msk smör eller margarin
2 msk vetemjöl
ca 3 dl grädde
1 msk rödbetslag
1 tsk senap
salt, vitpeppar

Gör såsen först. Smält fett, rör i mjölet, späd med grädden lite i taget och låt tjockna mellan spädningarna. Låt koka några minuter. Smaksätt väl med rödbetslag, senap och kryddor.

Smaka av noga! Låt kallna. Skär allt i små tärningar. Blanda alltsammans försiktigt med såsen och håll upp i snygg skål.

Klenäter – eller klenor,

som vi säger i Skåne, är där en vanlig julkaka. Men smaken är olika; en del vill ha dem tunna och spröda, andra vill ha dem mjuka och pösiga och det här är ett sådant recept. Degen är lättkavlad.

Daisys klenor, ca 50 st.

150 g smör – smältes, låt kallna och röres vitt
1 ½ dl socker – röres i
4 hela ägg – röres i, ett i taget
skal av 2 citroner – tillsättes
ca 450 g vetemjöl
och 1 tsk bakpulver – blandas och röres i det övriga
kokosfett ½ kg

Degen ska vila över natten. Kavla ut degen, en liten bit i taget, ej för tunt. Sporra ut ca 10 cm långa, sneda bitar, ca 3 cm breda. Gör en skåra i mitten på varje remsa. Träd ena kortänden genom skåran och drag till lite så att kakan blir vriden på mitten. Lägg kakorna på bakplåtspapper.

Hetta upp kokosfettet till 175 grader i en gryta eller gjutjärnsstekpanna med raka kanter, kolla med hushållstermometer. Det är viktigt med rätt temperatur. Koka ett par klenor åt gången – för många gör att fett kan pösa över och att temperaturen sjunker. Kokas guldgula ca 1-2 minuter – peta till dem med en gaffel så att de vänder sig. Tag upp och låt rinna av på hushållspapper. Vänd dem i socker. Går bra att frysa.

Var försiktig vid friteringen. Lämna aldrig fett obevakat – var noga med temperaturen, så den inte blir för hög.

Lycka till med julmaten och ni önskas god jul och gott nytt år av

Gunnel Wide

FÖRBJUD STENING AV KVINNOR!

Under denna paroll hölls ett möte av de Iranska kvinnorna i Göteborg.

Det hade samlats ganska många kvinnor och män i Brunnsparken denna kalla lördag i Göteborg. Slagorden ekade: Förbjud stening av kvinnor i Iran!

Stoppa könsapartheid mot kvinnor i Iran. Protestera mot den Iranska regeringen.

Flera Iranska kvinnoorganisationer talade, likaså SKV och v, mot detta barbariska dödandet av kvinnor som sker i Iran, där människor skall kasta stenar på en kvinna som begått äktenskapsbrott, sant eller inte.

Nu har det hänt att människorna vägrar kasta stenar, eller att de missar målet. Detta är, hoppas jag, ett steg i rätt riktning.

Zaida

JÄMSTÄLLDHETS- RÅDET -97

Denna dag skulle vi enligt dagordningen lyssna på männen.

Jag blir lite trött när jag tänker på det. Vilka är det vi lyssnat på de senaste 1000 åren? Men okej, jag ger dom en chans till, tänkte jag.

Den unge mannen som rullade upp ärmarna och satte sig tillrätta påstod att han var den första generationen jämställda män. Hans mor och far hade båda haft yrkesarbete, så han visste hur trötta och stressade kvinnorna kunde vara.

Egentligen trodde denna unge man inte att vi kvinnor ville ha männen med i jämställdhetskampen. För hittills hade hela kampen bara handlat om kvinnornas önskemål, såsom lika lön, kvinnohus, och makt. Nej, nu skulle vi äntligen ställa männen i fokus.

Jag som hade tänkt mig sitta tyst och avlyssna ett föredrag, fick nästan hjärnblödning.

Numera när männen kan arbeta på distans är det mycket enkelt att vara nära sina barn, så de får kontakt med sin far, sa han.

Det är rätt, men vi som vet att det bara är 10% av fäderna som tar ut sin rättmätiga tid att handha sina barn, trodde inte våra öron.

Denne unge man fick många vänliga frågor av oss garvade jämställdhetsarbetare, som han inte kunde svara på. Han var tvungen att gå hem och läsa på.

Men vi som sitter i detta råd hade flera trevliga samtal med varandra, vi undrade bara varför det inte finns fler män i jämställdhetsrådet.

Det är helt frivilligt att skicka manliga medlemmar.

Zaida

HONDURAS -97

Kvinnorna i kvinnohuset i Honduras, brottas dagligen med stora problem. Ibland är det män som kräver att återfå sina kvinnor. De kan inte förstå varför kvinnorna har lämnat dem, trots att de slagit dem dagligen i flera år, eller utnyttjat sina egna barn sexuellt. Det är för dem inget märkligt, det har deras far gjort med dem, så det är helt naturligt. Ibland är det polisen eller läkaren som inte inser att kvinnan har blivit utsatt för våld.

För det mesta är det ett arbete att klara uppehållet för dem som måste vistas på hemmet. Men hittills har det klarat sig, med lite lån då och då tills pengarna från Sverige kommer. Det är tack vare SIDA och dig, kära SKVare, som skickar ditt bidrag på pg 51323-4 som vi räddar livhanken på några kvinnor och barn i Honduras. Så kära du, har du några kronor till att skicka, så blir dom evigt tacksamma.

Zaida

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

SKV är ett partipolitiskt obundet förbund som vill verka för

- fred i hela världen*
- fullständig jämställdhet mellan kvinnor och män*
- ett samhälle där alla barn kan känna trygghet och har lika värde*
- att skydda vår egen tids miljö och framtidens*
- solidaritet mellan folken och en värld fri från varje form av politiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt förtryck.*

Föreningen har lokalavdelningar över hela landet. För ytterligare information kontakta exp. i Göteborg eller Stockholm.

Barnängsgatan 23

116 41 Stockholm

Tel: 08-640 92 05

Tisdag och Torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21

413 04 Göteborg

Tel: 031-14 40 28

Måndag till Fredag 10.00-15.00

Medlemsavgiften är

150 kronor per år

Postgiro: 50 50 95-0

Insamlingskonto till internationella solidaritetsprojekt: 5 13 23-4

MED KIB I BRYSSSEL

Jag undrade just hur belgarna ser på EU som så helt dominerar deras huvudstad och rimligtvis ger mycket lite utrymme för det genuint belgiska. Om det finns något sådant överhuvudtaget. Stämningen är hätsk mellan den flamländskt talande befolkningen och den fransk-talande. Så mycket begriper även en tillfällig besökare. Annars är det ju mycket kosmopolitiskt. Och om man strövar i gränderna runt la Grande Place – som för övrigt är precis så magnifik som ryktet förtäljer – hör man all världens språk och kan lätt invaggas i tron att här är alla lika.

Nå, vad gjorde KIB (Kvinnorådet för Internationellt Bistånd) i Bryssel?

Vi kände oss stärkta av den svenska regeringens uttalade vilja att utöka jämställdhetskraven även till biståndspolitiken genom det 6:e biståndspolitiska målet: "Jämställdhet mellan kvinnor och män i biståndet" (se Vi Mänkor 3-97). Vi kände oss styrkta av SIDA-chefen Bo Göransson's uttalade tilltro till KIB's förmåga att både bevaka dess efterlevnad och att slå ett slag för våra sämre lottade systrar i världen.

Vi kände oss glada över den stora uppslutningen vid KIB-seminariet om "Kvinnors medverkan i internationellt utvecklingsarbete", där Gerd Jonsson talade om UDs jämställdhetsarbete, Ruth Jacoby om Världsbankens d:o och Birgitta Hedman från Statistiska Centralbyrån om vikten av att ha bra könsrolls-baserad statistik.

Nu ville vi ta reda på hur det förhåller sig med det arbetet inom EU. Vi hade fått ta del av den s.k. Grönboken som handlar om förbindelserna mellan EU och AVS-länderna (Afrika, Västindien och Stilla-havsområdet, 70 till antalet i dag). Utgångspunkten är Lomé-avtalet. Alltså det avtal som reglerar

handeln mellan EU och AVS och omförhandlas vart femte år, utom nu senast då det snart blir tio år till nästa omförhandling 1999. I Grönboken diskuteras långtgående förslag till förändringar. Det är en ganska trist läsning, i synnerhet ur kvinno-synpunkt. Ordet kvinnor eller jämställdhet står inte att finna någonstans. Att en stor FN-kvinnokonferens nyss ägt rum i Beijing och det där arbetats fram en Plattform for Action, verkar författarna (en samling medelålders män?) helt okunniga om. Däremot står det mycket och tas för självklart att kapitalismen, de "fria" marknadskrafterna och den "fria" handeln ska vara världens melodi. I Grönboken heter det att "EU kan komplettera utvecklingsprocessen genom att påskynda ekonomiska och sociala framsteg och främja ländernas harmoniska införlivande i den internationella ekonomin..." Harmoniskt var det! Jag tänker på våra systrar i Kvinnohuset i Honduras. På vilket sätt kommer denna harmoniska anpassning att gynna dem? Genom strukturanpassning kanske?

Grönboken hade gått ut på remiss till "hela världen", berättade Cecilia Pettersson. Hon arbetar inom Kommissionen på Generaldirektoratet för utvecklingssamarbete. Mängder av svar hade inkommit och många kritiska sådana. På grundval av detta har nu Vitboken arbetats fram. Den låg rykande färsk på Ranveig Jacobssons skrivbord när vi besökte henne. Ranveig arbetar med jämställdhetsfrågor inom Kommissionen. Hon försäkrar att Vitboken vid en hastig genomläsning ter sig mycket bättre.

Vid en kvällsträff med flertalet av de svenska medarbetarna i Kommissionen som sysslar med förbindelserna med 3:e världen och med jämställdhet, fick vi intrycket att det framförallt är den totalt "fria" handeln som förespråkas för det framtida umgänget mellan staterna. Att den så kallade fria handeln alltid

sker på den starkes villkor och i praktiken är en tvångshandel för de fattiga länderna kan rimligtvis ingen sväva i okunnighet om. Ty dessa hårt arbetande kvinnor och män i karriären som vi mötte i Bryssel är duktiga, intelligenta, ambitiösa. 16 timmars arbetsdag är ingen ovanlighet, sades det. Men till slut måste det ändå vara svårt att se skogen för bara träd och för de idoga arbetsmyrorna inom EU. Och de som ändå ser??

Jag påminner mig en passus i Maria-Pia Boëthius bok "Några som inte älskar oss håller på att förändra vårt land": "...Säg att du är en elarbetare, som varje dag går till ditt jobb på en kraftstation och mekar för att distribuera elektricitet. Du gör ett gott och hedersamt hantverk. Men en dag får du klart för dig att elen gör mer skada än nytta, att den visserligen lyser upp och värmer och ger nödvändig energi, men att den är kontaminerad och innehåller så många farliga ämnen att var och en som nyttjar den får skador, men utan att veta varifrån skadorna kommer. Du grips av lust att slå larm. Men du vet också att få kommer att tro dig, att få kommer att vilja tro dig och att de som ändå vet anser att nyttan med denna el trots allt är större än skadorna den åsamkar..."

Somliga försöker dock även i Bryssel. Vi hann besöka Kvinno-lobbyen och WIDE (Women in Development, Europe). Också där enormt ambitiösa, intelligenta kvinnor. Med sina avsevärt mindre resurser försöker de tränga igenom pappersbergen som fabriceras inom EU, läsa med kritiska kvinnoögon och åstadkomma moteld, i form av "motböcker". Även hos dem hopar sig således rapporterna i hyllorna.

Vad tänker jag? Allt detta material, dessa tusen och åter tusen sidor ska ju läsas av någon. Och denna någon bör vara vi, eller? För om vi överlåter både skrivandet och läsandet till experterna är det snart ajöss med vår demokrati. Och vi bör inte bara läsa

utan framför allt reagera och agera. Och vara elarbetaren som slår larm.

SKV och alla goda kvinnokrafter behövs mer än någonsin. Och vi behöver bli många fler för att kunna slå larm så det hörs.

Erni Friholt

medlem i KIB för SKV

RAPPORT FRÅN PARIS OCH KDV'S RÅDSMÖTE

Eiffeltornet står kvar, och Notre Dame. Studenterna svänger sina pärmar sådär lite nonchalant som de alltid gjort, och nöjesutbudet är övervåldigande... Men ett stigande antal utslagna, ofta unga kvinnor med hund, såg jag också. De står tigande på knä mitt på trottoaren med en skylt runt halsen: snälla ni hjälp mig, jag är hungrig.

Följdriktigt kommer utslagningen och arbetslösheten att vara ett av de stora ämnena på KDV's kongress som skall hållas i Paris 12-24 november 1998. För att förbereda denna och ett stort solidaritetsmöte på Kuba hölls rådsmöte i KDV's lokaler på Rue Charolais i mitten på oktober -97.

Av de 20 rådsmedlemmarna från hela världen var 14 närvarande. My Hoa Truong hade just i sitt hemland Vietnam utsetts till dess vice president och firades med champagne.

Ambitionerna är stora att göra kongressen till en värdig efterföljare till Beijing. Stämningen var god och presidenten Sylvie Jan ansåg att vi med stor tillförsikt kan se framåt för KDV. Sedan nystarten 1994 har antalet medlemsorganisationer stigit från 66 till 124! Ambitionen är att få många fler med. Kravet är, som i alla föreningar, att man omfattar förbundets stadgar och idéprogram. Det ombads vi för övrigt att se över igen, för eventuella förbättringar och tillägg. Det talades mycket om

"ekonomisk solidaritet", där ett land/en organisation betalar för KDV-medlemsavgiften för ett annat land/organisation, som har det svårt ekonomiskt. Frankrike betalar t.ex. för Algeriet. Mottot är att även de som inga pengar har måste få vara med. Afrika är det stora sorgebarnet just nu. Inte ens rådsmedlemmarna hade haft möjlighet att komma på grund av penningbrist. Från Asien kom bara My Hoa. Nu har alla regioner åtagit sig att ta kontakt med respektive länder i sin region och om möjligt inbjuda till förmöte. För vår del betyder det att vi tar kontakt med de nordiska länder som är med i KDV, men inte på länge hörts av eller betalt sin årsavgift. (I det stora som det lilla, ett evigt tjatande om medlemsavgifter.)

Varje land/region bör förbereda en rapport över tillståndet för kvinnorna i landet/regionen eller över en fråga, ett ämne man är involverad i.

Vi måste skaffa oss vår egen överblick över vad som rör sig i kvinnovärlden.

I Europagruppen fanns Frankrike, Tyskland, Ryssland, Portugal och Sverige. Vi diskuterade ämnena arbete, rasism, fred, tidningar och

journalister och vad vi kunde göra tillsammans. Portugal vill ansvara för temat Arbete och vill ha en ny träff i mars i Lissabon, Tyskland vill titta närmare på tidningar och samarbete, Holland har redan gjort mycket på rasismtemat och ansvarar för det, Sverige Norden skall komma med förslag på fredstemat. 4-5 juli blir det återträff i Bryssel. Men innan dess i januari ett nytt möte i Paris.

De andra regionerna, dvs Latinamerika, Centralamerika, Afrika och Asien gör liknande förberedelser. Vad gällde Afrika ombuds alla som har goda kontakter där att göra en insats. Alevtina, ordförande i ryska kvinnoförbundet, berättade om deras svårigheter att resa utomlands. Vart de än far så behöver de visum. Detta tar minst en månad och kostar pengar. Florence från Tyskland vill att KDV ställer sig bakom en förnyad nominering av Leyla Zana till Nobels fredspris 1998. Från Somalia fick vi en färsk rapport av Amina. Hon bor i Paris men gör regelbundna besök i sitt forna hemland där hon via Rädda Barnen stöder olika hjälpverksamheter. Det är ett laglöst land, säger hon och de som far mest illa är som vanligt kvinnor och barn.

BILD: ERNI FRIHOLT

KDV's råd sammanträder. I mitten till vänster Sylvie Jan, KDV's president.

Tolv av de franska KDV-avdelningarna arbetar för och med kvinnorna i Algeriet och flyktingarna i Frankrike. Vår argentinska syster berättade bittert om sitt Latinamerika som numera är "ett ställe för atomsopor" som hon sa. Hon väddade också om ett solidaritetsuttalande för Chiapas i Mexiko. Linda från Libanon hade förberett en appell föa alla politiska fångar i Libanon, och vicepresidenten i KDV Mayada från Palestina, var pessimistisk vad gäller den s.k. fredsprocessen. Hon har för övrigt en gammal inbjudan att komma till Sverige. Förmodligen blir det nästa år. Hon hälsar och säger att hon kommer gärna.

Avslutningsvis vill jag konstatera att det ger en aktivitetsinjektion att få träffa alla dessa starka kvinnor. Även om vi inte alltid är överens så är det mycket stimulerande. När Sylvie Jan ville få bekräftat att det är ett bra samtalsklimat och högt i tak och en bra stämning i KDV:s råd numera, så kunde jag utan vidare instämma.

Hoppas många av oss kan ta sig till Paris nästa höst!

Er rapportör Erni Friholt.

KAMPANJ MOT VÅLDTÄKT

Att vi 1997 skall vara tvungna att demonstrera mot våldtäkt och för kvinnofrid, hade säkert inte kvinnorna trott som startade SKV 1914.

Visserligen är det troligt att kvinnorna blev våldtagna och misshandlade även vid den tiden. Men saken var inte så allmän känd som nu.

Det beror på att kvinnorna själva sett till att dessa saker blivit synliga.

Det är skamligt för vårt land, att dessa förbjudna saker får fortgå.

Det har gått upp för många kvinnor att de måste göra något för att stoppa misshandeln, men, tyvärr det

har faktiskt inte gått upp för så många män att de måste göra något. Jag är inte sån, kan män säga.

OK, men solidarisera er, säg det högt, bilda grupper, gör rockmärken som säger Jag slår inte barn och kvinnor. Visa solidaritet!

Många blir irriterade på dessa kvinnosakskvinnor, som bara håller på med kvinnosaker. Vad kan man kalla kvinnosak? Är det slagna kvinnor? Är det kvinnor som slår och våldtar? Nej, men nu äntligen när vi alla tillsammans skall protestera mot kvinnomisshandeln, så måste vi lyckas!

Låt det bli slut på detta!

Låt det bli stopp på försäljningen av porrtidningar och dito filmer!

Låt ungdomen bli upplyst i skolorna om hur kvinnor och män skall leva sida vid sida på jämställd fot! Att den förljugna bild som visas i porrfilmer och tidningar, bara är ett önsketänkande för perversa män, som ofta själva blivit utnyttjade i sin barndom. Låt äntligen kvinnofriden bli verklig i Sverige och överallt i världen!

Det är inte klokt att en kvinna i Sverige blir ihjälslagen varje vecka. Så nu när män och kvinnor tillsammans skall bekämpa våldet, så måste vi lyckas.

Vid detta möte skall även diskuteras kvinnans rätt i samhället. När regeringen numera går ut i världen och skryter med vår jämställdhet i Sverige, så hoppas jag att vi snart får en verklig jämställdhet. Där kvinnorna vet att de får lika lön för likvärdigt arbete, där kvinnorna har samma chanser vid anställning. Där kvinnor väljs för sin kompetens, även om de inte spelar i samma lag som chefen.

Sex timmars arbetsdag, med bibehållen lön – nu. Är en gammal parroll som fortfarande gäller. Vi måste dela på de arbeten som finns. Förbjud övertidsarbete, låt folk ha sin fritid och låt oss alla få tid att leva, och få råd att leva!

Zaida

KOM MED TILL KUBA

Våren -98, 13-16 april kommer ett stort solidaritetsmöte med Kubas kvinnor att äga rum i Havana. Massor av arbetsmöten med brännande teman, men också mycket fest skall det bli. Börja att spara nu och anmäl dig så snart som möjligt till SKV-kontoret.

Billigaste övernattnings i fyrbäddsrums med frukost och ett mål mat kan vi få på CECAM "Fe de Valle" för 180 dollar för 7 dagar. Andra priser finns, även enkelrum eller dubbelrum.

Runt själva mötet anordnas utflykter till landet med möten med olika kvinnoorganisationer.

Man räknar med minst 1.500 kvinnor till själva mötet och 11.000 till festivalen den 15 april. Bienvenido säger Cubas kvinnor och KDV.

KVINNOPROJEKT I GHANA

SKV i Umeå har i två års tid stöttat ett kvinnoprojekt i Ghana. I januari -96 gav vi 5.333 kronor till Mary, en hemkunskapslärarinna som arbetar med kvinnor på landsbygden. Denna kontakt förmedlades via Samuel Apui, ordförande i Ghana Union, Umeå.

Vi ville ha en ekonomisk redovisning och i juni -96 skickade Mary ett fotoalbum med kort som beskriver de olika projekt pengarna gått till. En noggrann ekonomisk redovisning medföljde.

För 5.333 kronor skapades cirka 75 arbetstillfällen. 60 kronor gav en kvinna möjlighet att köpa färg och på så vis få avsättning för flätade vassprodukter. I dag har hon två kvinnor som säljer varorna under det att hon producerar nya.

I en del byar införskaffades stora

grytor och kvinnorna fick kunskap om hur man tillverkar palmbladsolja samt tvålgjord av kakaoträdets bark. Detta är produkter som finns gratis att tillgå i omgivningarna och endast kräver redskap och bearbetning.

Männen har flytt landsbygden och lämnat kvinnor, barn och gamla i byarna. För att ge dem en möjlighet till ett drägligt liv och låta dem bo kvar på landsbygden är det viktigt att utveckla lokala små kooperativ, ledda av kvinnor. 8 mars-97 kom Mary till Umeå på SIDA:s bekostnad. Hon berättade engagerat om sitt arbete och fick 10.300 kronor som vi samlat in via brödbak, kaféverksamhet och enskilda gåvor. Nu söker vi via Ghana Union om att få SIDA-stöd och på så vis kunna stötta dessa kvinnor mer.

Vi vill på detta sätt visa er vad vi håller på med. Detta projekt är angeläget och det är också alla ekonomiska bidrag av värde, stora som små. Vill du stödja oss så sätt in valfritt belopp på pg 4853429-1 SKV, Umeå. Märk talongen "Ghana".

Yvonne Lindblom, SKV Umeå

AUGUSTA TONNINGS FOND

Nu är det dags att söka stipendium från Augusta Tonnings fond. Stipendiet kan sökas av enskilda eller grupper av kvinnor, medlemskap i SKV är dock en förutsättning. Minst fem och högst tio stipendier delas ut. Ansökan skall vara fondstyrelsen tillhanda senast 31 december 1997. Den ska innehålla redogörelse för ändamålet med det sökta stipendiet. Varje stipendiat ska senast ett år efter erhållet stipendium avge skriftlig rapport till fondstyrelsen. Ansökan skickas till Svenska Kvinnors Vänsterförbund, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg.

MARTHA FÅR STANNA!

Martha Ramirez-Bacca från Colombia levde under dödshot när hennes bror Renzo fick ihop pengar till en flygbiljett till Sverige åt henne. Martha och hennes tre döttrar, 2, 8 och 14 år gamla, har inte andra släktingar i livet än Renzo. Han är svensk medborgare och vill ta hand om systemen och hennes familj. Men utlänningsnämnden beslöt att utvisa henne.

SKV har engagerat sig för Martha, som psykiskt mådde mycket dåligt under hotet om utvisning. Vi slutade hoppas när utvisningsbeskedet kom, men skrev trots allt som en sista utväg till Pierre Schori om saken. Kanske var våra brev en bidragande orsak till att utlänningsnämnden ändrade åsikt?

INSAMLING -97

ett hjärtligt tack till alla er som skickat in pengar till SKVs insamling på pg 513 23-4. Vi har fått bidrag en eller flera gånger under året från följande personer.

Birgitta Ander, Jönköping
Anna-Lisa Ogemar, Karlstad
Eva Danielsson, Johanneshov
Gun Höjlund, Göteborg
Till minne av Gerd Malmström
SKV - Stockholm
Siv Dahlström, Karlstad
Till minne av Evy Andrén
SKV - Göteborg
Ingrid Mathisen, Göteborg
Elly Francke, Göteborg
FPF PAX. FREDSAM
Gerd Andrén, Nol
Ingrid och Erik Nilsson, Göteborg
Harriet Engman, Göteborg
Aina Sjöblom, Stockholm
Brita Hellman, Stockholm
Gunnel Rudin, Vingåker
Eva och Lars Barregård, Göteborg
Lilian Andersson, Göteborg

SKV- Piteå
SKV_ Fyrklövern
Ingegerd Stubelius, Göteborg
SKV- Umeå
Tyra Spångberg
Aase Bang, Karlstad
Karin Bergman, Göteborg
Dagny Jonasson, Norsborg
May Leijon, Stockholm
Britt och Evert Andersson, Sjövik
Britta Lorentzon, Johanneshov
Eva Eriksson, Johanneshov
SKV- Lund
Birgit Pettersson, Örebro
Lesly Emma Nord, Lund
Till Suomi Liljegrens födelsedag
från SKV- Göteborg
Margit Thorslund, Göteborg
Frideborg Lötberg, Stockholm
Stöd för Latinamerikas folk i Lund
Till minne av Aina Sjöberg,
Siv Waldor
Siv Wass, Stockholm
Till minne av Brita Hellman
Gunhild Johansson
Zaida och Allan Hagman

MAKTEN ÖVER MATEN

Så hette det spännande seminarium som SKV anordnade den 12-14 september på Ransbergs herrgård (som ägs och drivs av NTO, mycket trevligt i klassisk bruksmiljö).

Drygt 35 personer deltog med liv och lust i två och en halv dags intensiva föredrag, diskussioner och studiebesök på temat Makten över maten. Engagemanget var tidvis intensivt.

Munkfors musikskola stod för öppningsfanfar på trumpet. Maggi Mikaelsson, vänsterpartiets representant i riksdagens jordbruksutskott, öppnade med att anslå det globala perspektivet. 8-900 miljoner människor i världen svälter idag. Av dessa är 70% kvinnor, 200 miljoner är barn. All mat kommer ytterst från solen via de gröna växternas foto-

syntes. Vårt klot kan kanske föda 12 miljarder människor, men då kan de inte äta som vi gör nu, för då räcker inte ytan till, utan annorlunda: renare och mer växter. Hotbilderna är: 1) miljöförstörelsen, 2) fattigdomen och den orättvisa fördelningen, och 3) transporterna.

Läkaren Vendela Burnett från Karlstad berättade medryckande om den biologiska grunden för vår smak för mat. Det var en gång ändamålsenligt att äta fett och sött. I dag är hjärt- och kärlsjukdomar och cancer folksjukdomar som beror på att vi äter fel. Och det är svårpåverkat, vi är ytterst konservativa när det gäller vad vi äter. Det gäller att övertyga om att nyttig mat är god.

Kropp och själ hänger ihop: Man har studerat män födda 1913. De flesta män i 70-årsåldern, vars fruar dör, avlider själva inom ett år. Men man fann att det fanns undantag: De som har umgänge, som ofta har gäster på middag, de lever vidare! Statistiskt säkerställt. Hemkunskap och gymna är de viktigaste skolämnena, sa Vendela.

Britta Thorén, konsumentsekreterare i Munkfors och Hagfors, berättade om de problem som arbets-

lösheten ställer till med. Många har inte bara en ansträngd ekonomi. Många ungdomar i den situationen saknar dessutom kunskaper om hur man lagar mat, om vad som är billigt och ändå kan bli gott. Hon berättade om ett lyckat arbetslöshetsprojekt där ungdomarna fick lära sig inreda ett hem, laga mat m.m.

Solveig Larsson var en frejdig företrädare från LRF. Hon är från Umeå, så det var skogslänens jordbruk hon var duktig på. Hon berättade kunnigt om hur naturliga odlingsmetoder kan ge ett miljövänligt jordbruk. Genom vallodling kan konstgödslingen begränsas. Bekämpningsmedlen kan minskas. Av energianvändningen i samhället går en stor del till transporter av mat - här finns besparingsmöjligheter. Återföring av slam till jordbruket diskuterades också, det saknas ännu bra system.

På lördagen var det studiebesök på Torfolka gård, som gått i bräsch för giftfri odling i 20 år och har varit drivande i nätverket Samodlarna. De berättade om vad kravodling innebär. Maria Hammarström från länsstyrelsen i Värmland berättade om alternativ djuruppfödning och visade

bilder på hur det kan se ut.

Sonja Andersson berättade om Matfront, den rörelse i Karlstad som distribuerade giftfria grönsaker i början av 80-talet och kunde lägga ner när de fått Domus att ta hem sådana.

Fredrik Holm, som samordnar Agenda 21-arbetet i Karlstad, betonade konsumenternas betydelse som påtryckare. Särskilt kommuner och landsting är stora och betydelsefulla konsumenter, som köper oerhört mycket mat till skolor, äldreboenden etc. Han jämförde med hur klorfritt papper snabbt slog igenom, trots att industrin länge sa att det var omöjligt. Men när kommunerna, som är storköpare av papper, krävde klorfritt papper fick det omedelbart genomslag.

Bengt Nordstrand funderade kring mat och etik. Maten måste diskuteras i hela sitt kretslopp: produktion - distribution - konsumtion - återföring. Det finns två typer av etik, eller moral: en festtalsmoral, vackra och starka ord som rättfärdigar egna handlingar och fördömer andras, en moral i efterhand. Så finns det en moral i förväg, som tar ansvar för livet på allvar.

Det finns olika teorier om vad som är moraliskt rätt. De flesta är för begränsade. Men en lämplig kombination kan ge instrument för moraliskt tänkande: 1) moral är regler (t.ex. regler om rättvis fördelning, om sanning och information - Vad innehåller maten, var kommer den ifrån? - , om icke-tvång); 2) moral är att verka för goda konsekvenser eller resultat (både produktionens och konsumtionens alla konsekvenser - och konsekvensen av att inte göra någonting, Vilka risker kan man ta: genteknik t.ex.); 3) moral är en fråga om tolkning och kultur - Vad betyder mat för oss? Hur ser vi på djur och natur?; 4) moral är en fråga om personlig självfostran, bl.a. till inlevelse med andra.

BILD: PERNILLA STRÖMGREN

Maggi Mikaelsson från riksdagens jordbruksutskott medverkade under seminariet på Ransberg herrgård.

Bengt Nordstrand

Vi Män skor fyller 50 år!

Vi behövs i 50 år till!

Därför har vi ett fantastiskt

ERBJUDANDE

så här i slutet av vårt jubileumsår:

Bli MEDLEM

i Svenska Kvinnors Vänsterförbund

och PRENUMERERA på Vi Män skor

för PAKETPRISET 150 kronor.

(Halva priset – ordinarie pris är 150 kronor respektive 150 kronor.)

Du har möjlighet att delta i

seminarier, föredrag, möten samt hyra

SKVs stuga i Dalarna till ett bra pris!

Sätt in 150 kronor på pg 50 50 95-0.

Skriv Erbjudande och namn och adress på inbetalningskortet.

Vi Män skor har allt sämre ekonomi.

Därför har vi bildat en STÖDFOND

för tidningen, pg 90 24-1.

Alla bidrag är välkomna för att rädda tidningen och göra den ännu bättre!

Inför 8 mars vill ni kanske redan nu veta mer om historien bakom dagen.

Köp och läs

ARBETE BRÖD FRED

av Gunnel Atlestam

så får ni veta hur allt började!

Boken är ett bra julklappstips!

Använd kupongen nedan eller faxa din beställning, 031-14 40 28.

JA – jag vill gärna prenumerera på Vi Män skor – pg 90 24 - 1

☐	Helår 4 nr	140 kr
☐	Gåvoprenumeration	140 kr
☐	Stödprenumeration	200 kr
☐	Jag vill veta mer om Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)	
☐	Jag vill bli medlem i Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)	
☐	Arbete, Bröd, Fred	40 kr exkl porto

Räkning till:

Gåva till:

Namn.....

Adress.....

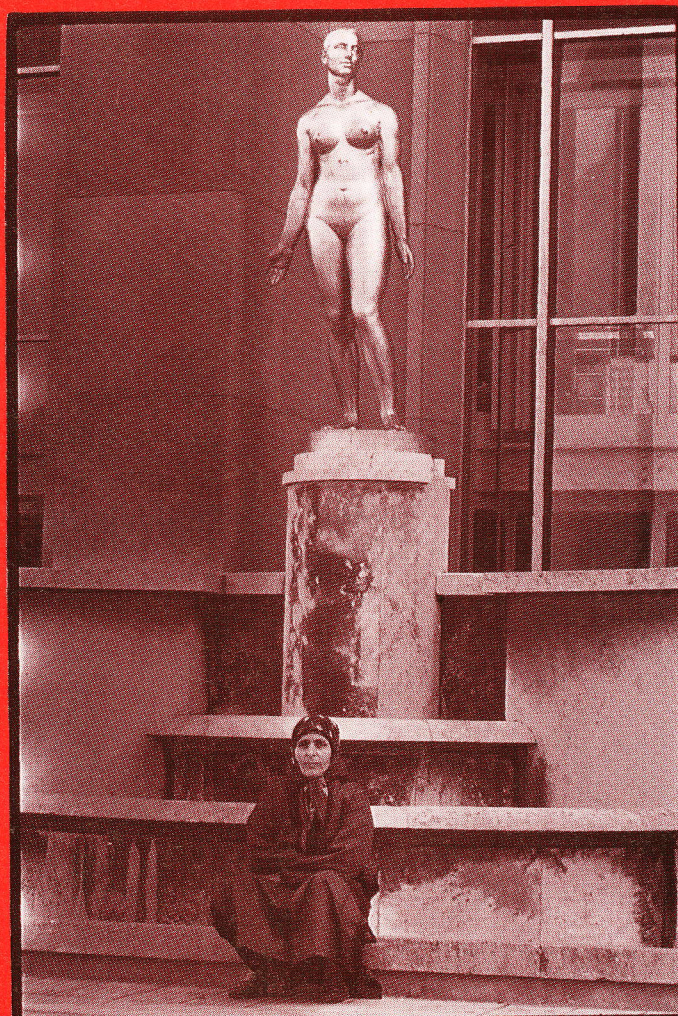
Postadress.....

Telefon.....

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv
eftersändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

I nästa nummer: makt

Här hittar du Vi Mänskor:

Bräcke: Boklivz, **Göteborg:** Alternativ Handel, Aniara, Frölunda Kulturhus, Haga Bokcafé, Pressbutiken, Tidskriftsbutiken. **Gävle:** Alternativboden Lyktan. **Jönköping:** Bokcaféet i Jönköping. **Kalmar:** Bokcafé Arbetarkultur, Bokcafé Gjuteriet. **Karlstad:** Bokcafé. **Lund:** Tidskriftsbutiken. **Stockholm:** Kvinnobokhandeln Medusa. **Södertälje:** Mediett. **Uppsala:** Röda Rummet, Uppsala Bokcafé, Wahlbergs Tidningar och Tobaks AB.

Vi Mänskor

Linnégatan 21 413 04 Göteborg